

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

LAURYNAS GEČAS

II kurso studentas

Opozicijos parlamentarų individualios teisėkūros iniciatyvos: politinės karjeros realizavimo priemonė ar rinkėjų „balsų gaudyklė“?

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. Ž. Martinaitis

Vilnius, 2024

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Opozicijos parlamentarų individualios teisėkūros iniciatyvos: politinės karjeros realizavimo priemonė ar rinkėjų „balsų gaudyklė“?“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Laurynas Gečas

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Gečas L., Opozicijos parlamentarų individualios teisėkūros iniciatyvos: politinės karjeros realizavimo priemonė ar rinkėjų „balsų gaudyklė“?: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. Ž. Martinaitis, 2024, 48 psl.

Reikšminiai žodžiai: teisėkūra, įstatymo (pakeitimo) projektas, opozicija, Seimo nariai, politinės paskatos.

Šiame darbe nagrinėjamas ryšys tarp Lietuvos opozicijos parlamentarų aktyvios teisėkūros veiklos ir jų tolesnės politinės karjeros bei rinkėjų pasitikėjimo maksimizavimo. Tiriama, ar opozicijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų skaičius koreliuoja su galimomis geresnėmis šių parlamentarų pozicijomis atstovaujamų partijų pirminiuose sąrašuose, geresniais asmeniniais rinkimų rezultatais, svarbių politinio pasitikėjimo pozicijų užsitikrinimu būsimoje kadencijoje ir kitomis prielaidomis.

Tyrimui įgyvendinti naudojama statistinė individo lygmens kiekybinė analizė, sudaromi logistinės regresijos modeliai, kurie pasitelkiami Lietuvos kontekste. Šiame darbe galimos parlamentarų paskatos skirstomos į tris tipus: „siekiu užimti valdžios pozicijas“, „siekiu maksimizuoti rinkėjų palaikymą“, „konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo siekiu“, tačiau daugiausia dėmesio skiriama pirmiesiems dvejiems tipams. Tyrimo empirinį pagrindą sudaro IX-ojo, X-ojo, XII-ojo ir XIII-ojo Seimų duomenų rinkiniai.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Teorinis pagrindas	11
1.1. Politinės karjeros ambicijos kaip paskata opozicijos parlamentarui (-ei) individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus – „siektis užimti valdžios pozicijas“ motyvacija	14
1.2. Rinkėjų politinio pasitikėjimo maksimizavimas kaip paskata opozicijos parlamentarui (-ei) individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus – „siektis maksimizuoti rinkėjų balsus“ motyvacija	15
1.3. Rinkimų apygardos tipas kaip paskata perrinkimo siekiančiam (-iai) opozicijos parlamentarui (-ei) aktyviai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus.....	18
1.4. „Opozicinės partijos sėkmė kituose rinkimuose“, „parlamentaro (-ės) politinė patirtis“, „parlamentaro (-ės) perrinkimo ambicija toje pačioje apygardoje“ – kaip politinei elgsenai svarbios sąlygos	20
2. Metodologija.....	21
2.1. Duomenys ir kintamieji	22
2.1.1. Priklausomi kintamieji.....	24
2.1.2. Nepriklausomas kintamasis	26
2.1.3. Kontroliniai kintamieji	27
2.2. Tyrimo metodas	28
3. Tyrimas	30
3.1. Teisėkūros iniciatyvų gausos įtaka aukštesnėms ir aukštomis (TOP10) parlamentarų pozicijų galimybėms pirminiuose partijos kandidatų reitingavimo sąrašuose	30
3.2. Teisėkūros iniciatyvų gausos įtaka opozicijos parlamentarų galimybėms eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje.....	32
3.3. Teisėkūros iniciatyvų gausos įtaka opozicijos parlamentarų gautų rinkėjų balsų kaitai bei perrinkimo galimybėms	34
3.4. Iniciatyvų gausos įtaka opozicijos parlamentarų politinei ambicijai toje pačioje apygardoje (perrinkimo siekiui)	37
3.5. Rinkimų apygardos tipo veiksnys.....	38
Išvados	39
Literatūros sąrašas	42
Kiti šaltiniai	43
Summary.....	44
Priedas Nr. 1	45

Įvadas

Lietuvoje jau seniai išskirtinai gausu taisomų ir priimamų įvairių teisės aktų, o jų kokybė ir teisėkūros procesas yra kvestionuojami. Kokybiškos teisėkūros temos aktualumą Lietuvos kontekste patvirtina ir valstybės institucijų įsitraukimas į diskusijas šiuo klausimu. Pavyzdžiui, prieš kelerius metus Valstybės kontrolė atlikusi valstybinį auditą nustatė, jog teisėkūros proceso įgyvendinimas Lietuvoje nesudaro tinkamų sąlygų kurti vientisą, nuoseklią, darnią ir veiksmingą teisės sistemą, nes neįsitikinama esamo teisinio reguliavimo tinkamumu, o rengiant ir priimant teisės aktus ne visuomet užtikrinama atsakinga teisėkūra.¹ Tai, jog šios temos aktualumas ir toliau nemažėja galima pastebėti fiksuojant ir įvairių teisės ekspertų pasisakymus. Dalies jų nuomone, vien įstatymų Lietuvoje priimama daugiau nei gali būti laikytina normaliu kiekiu – pastebima, jog Lietuvos Respublikos Seimas priima tris kartus daugiau įstatymų nei, pavyzdžiui, Estijos parlamentas ir du kartus daugiau nei Latvijos parlamentas, kas suponuoja unikalią Lietuvos situaciją.² Ilgamečiai statistiniai duomenys, taip pat ir lyginamosios tarptautinės studijos patvirtina, kad Lietuvos parlamentas priimamų teisėkūros iniciatyvų gausos atžvilgiu yra išskirtinis tiek Baltijos šalyse, tiek visoje Europoje.³ Intriga, kodėl Lietuvos parlamentas toks aktyvus, dar didesnė vertinant priešingas Lietuvoje rinktų europarlamentarų iniciatyvumo tendencijas Europos Parlamente: 2019-2024 m. kadencijoje Lietuvoje rinkti europarlamentarai kaip pagrindiniai pranešėjai per kadenciją parengė vidutiniškai 1,8 teisės akto, kaip vadinamieji šešėliniai pranešėjai – 2,8. Pagal abu kriterijus Lietuvos delegacijos nariai buvo paskutiniai tarp visų Europos Parlamento narių.⁴ Taigi, neįprastai intensyvus teisėkūros procesas yra būdingas nacionalinei politikai.

Atskirai paminėtina, kad išskirtinai produktyvus teisėkūros procesas yra būdingas ne tam tikro laikotarpio Seimo veiklai, bet *de facto* yra tapęs nusistovėjusia Seimo praktika. Tai patvirtina ir statistika. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija pažymi, kad 2020-2024 m. kadencijos Seimas (XIII-asis Seimas) yra labai produktyvus – priimti vidutiniškai 7,2 teisės aktai per posėdį – tai antras rodiklis pagal produktyvumą lyginant visas Seimo kadencijas šiuo aspektu. Atkreiptinas dėmesys, kad, vertinant Lietuvos Respublikos Seimo veiklą 1992–2024 m. laikotarpiu, paskutinių trijų kadencijų Seimas nors posėdžiavo rečiausiai, tačiau būtent šių trijų kadencijų Seimo

---

¹ Valstybės kontrolė (2018 m. kovo 16 d.). Valstybinio audito ataskaita: „Teisėkūros procesas“. Nr. VA-2018-P-40-6-2, 8 psl. Nuoroda: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23770/teisekuros-procesas>

² LRT reportažas (2023 m. birželio 25 d.). „Nesibaigianti teisės aktų gausa“. Nuoroda: https://www.youtube.com/live/J2dwEeI0VhQ?si=wPgcm734MGX_Rnas&t=663

³ Lukošaitis A. (2015 m. kovo 25 d.) *Teisėkūros tendencijos ir rodikliai Europos Sąjungos valstybėse ir Lietuvoje*. Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas.

⁴ Cokelaere, H. (2024 m. balandžio 23 d.). The European Parliament by the numbers. POLITICO. Nuoroda: <https://www.politico.eu/article/european-parliament-data-groups-far-right-green-deal-gender/>

produktyvumas yra didžiausias – per posėdį priėmė vidutiniškai daugiau kaip 7 teisės aktus.⁵ Tad šie duomenys taip pat rodo temos aktualumą.

Minėtos tendencijos skatina išskirti šią padėtį sąlygojančias priežastis bei, svarbiausia, įvertinti aplinkybes, kurios gali būti svarbios paskatos įstatymų leidybos teise Lietuvoje dažniausiai naudotis būtent Seimo narius. Nors Lietuvoje institucinė įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Seime priklauso ir Prezidentui bei Vyriausybei, tačiau statistiniai duomenys rodo, kad aktyviausiai šia teise naudojasi Seimo nariai.^{6 7} Vis dėlto, pastebėtina, kad nors Seimo nariai inicijuoja dažniau, tačiau jų registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų dalis visų priimamų įstatymų kontekste yra santykinai mažesnė nei, pavyzdžiui, Vyriausybės ar Prezidento.⁸ Lietuvoje atliekamuose tyrimuose ši tendencija yra įvardinama Vyriausybės nekontroliuojama teisėkūros darbotvarke, kuri pripažįstama esmine jos neracionalumo problema.⁹ Apskritai, teigiama, kad Lietuvos Respublikos Seimas teisėkūros srityje prioritetą teikia ne kokybiniais, o kiekybiniais veiklos rodikliams.¹⁰ Tad, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Seimo narių registruotų iniciatyvų realizavimo efektyvumas yra santykinai žemesnis nei kitų įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių subjektų, pastebimas Lietuvos Respublikos Seimo narių aktyvumas registruojant teisėkūros iniciatyvas negali būti savaime paaiškintas kaip sąlygotas tam tikros institucinės sąrangos ar ypatingo Parlamento palankumo būtent Seimo narių registruotoms teisėkūros iniciatyvoms.

Visgi, Lietuvos Respublikos Seimo nariai veikia netapačiomis aplinkybėmis, todėl paskatos skirtingoms politikų grupėms taip pat gali skirtis. Įstatymų iniciatyvos teisė priklauso visiems – ir pozicijos, ir opozicijos Lietuvos Respublikos Seimo nariams, tačiau įstatymų (pakeitimo) projektų registravimo konfigūracijos gali būti įvairios. Pavyzdžiui, galimas teisės akto projekto registravimas Lietuvos Respublikos Seimo narių grupėje, arba individualus. Nors Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija nepublikuoja duomenų apie personalinį parlamentarų inicijuojamų teisės aktų projektų realizavimo efektyvumą, tačiau atsižvelgiant į opozicijos mažumos statusą bei remiantis išanalizuotais šios srities tyrimais, galima manyti, kad opozicijos parlamentarų registruoti teisės aktų

---

⁵ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius (2024 m. sausio 8 d.). 2020–2024 m. kadencijos Lietuvos Respublikos Seimo veiklos teisėkūros srityje tendencijos (I–VII sesijų statistinių duomenų apžvalga), 15 psl. Nuoroda: https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=72376

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 straipsnis.

⁷ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius (2024 m. sausio 8 d.). 2020–2024 m. kadencijos Lietuvos Respublikos Seimo veiklos teisėkūros srityje tendencijos (I–VII sesijų statistinių duomenų apžvalga), 3 psl. Nuoroda: https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=72376

⁸ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius (2024 m. sausio 10 d.). 2020–2024 m. kadencijos Lietuvos Respublikos Seimo veiklos teisėkūros srityje tendencijos (I–VII sesijų statistinių duomenų apžvalga), 4 psl. Nuoroda: https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=72376

⁹ Lukošaitis, A. (2020). Teisėkūra Lietuvoje: instituciniai ir kultūriniai problemų suvokimo fragmentai. *Parlamento studijos*, (28), 44 psl.

¹⁰ Lukošaitis, A. (2020). Teisėkūra Lietuvoje: instituciniai ir kultūriniai problemų suvokimo fragmentai. *Parlamento studijos*, (28), 24-46 psl.

projektai įprastai yra palaikomi reikšmingai mažiau nei pozicijos kolegų.¹¹ Tai suponuoja, kad ne reguliacinė politinio pokyčio motyvacija, o alternatyvūs aiškinimai, gali būti perspektyvesni aiškinti galimas opozicinių parlamentarų elgsenos tendencijas. Šios aplinkybės leidžia išskirti siauresnę praktinę tyrimo problemą: jei tarp opozicijos parlamentarų registruojamų įstatymų (pakeitimo) projektų ir jų įgyvendinamumo (priėmimo) nėra stipraus ryšio, nėra aišku, kas gali motyvuoti opozicinės partijos parlamentarų individualiai rengti bei registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus.

Opozicijoje dirbančių parlamentarų paskatos dedikuoti savo laiką ir pastangos rengiant teisės aktų projektus, kurių iniciatyvų sėkmė tradiciškai laikoma žemesnė, jau yra tapusi akademinų tyrimų objektu. Nors Lietuvoje tyrimai, analizuojantys opozicinių partijų Lietuvos Respublikos Seimo narių motyvaciją individualiai rengti įstatymų (pakeitimo) projektus nefiksuoti, tačiau tendencijos, įvairiuose Europos Sąjungos valstybių narių, Jungtinės Karalystės ir JAV parlamentuose nagrinėtos plačiai.^{12 13 14 15} Vis dėlto dominančioje mokslinėje literatūroje pastebimos nevienareikšmės pozicijos.

Kaare Strom išskirti politinių partijų konkurencinės elgsenos modeliai tapo pagrindu daugeliui kitų akademikų nagrinėti individualių parlamentarų paskatas. Nors politikoje dalyvaujantys subjektai įprastai turi skirtingas (rinkėjų balsų, valdžios ar politikos pokyčių) ambicijas, tačiau įvairiais atvejais, anot K. Strom, šie tikslai gali būti labiau arba mažiau dominuojančios paskatos.¹⁶ Šiais pagrindais vėlesni autoriai, pavyzdžiui, Martin Brummer teikia parlamentarų elgsenos aiškinimus. M. Brunner didelį dėmesį skiria parlamentarų „siekiamųjų maksimizuoti rinkėjų balsus“ (angl. „vote-seeking“) strateginei kryptčiai.¹⁷ Anot jo, parlamente individualiai parlamentarų registruojami įstatymų (pakeitimo) projektai gali atlikti skirtingas funkcijas: tai gali tapti priemone atskiriems parlamentarams susikurti nepriklausomą asmeninį profilį bei maksimizuoti rinkėjų palaikymą.¹⁸

---

¹¹ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*, 67 psl.

¹² Brunner, M. (2012). Parliaments and legislative activity: Motivations for bill introduction. *Springer Science & Business Media*.

¹³ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*.

¹⁴ Høyland, B., Hobolt, S. B., & Hix, S. (2019). Career ambitions and legislative participation: The moderating effect of electoral institutions. *British journal of political science*, 49(2).

¹⁵ Dockendorff, A. (2019). Who is ready to climb the hill? The effect of legislative activity on promotion to higher offices in Chile. *The Journal of Legislative Studies*, 25(2).

¹⁶ Strom, K. (1990). A behavioral theory of competitive political parties. *American journal of political science*, 565-568 psl.

¹⁷ Brunner, M. (2012). *Parliaments and legislative activity: Motivations for bill introduction*. Springer Science & Business Media.

¹⁸ Brunner, M. (2012). *Parliaments and legislative activity: Motivations for bill introduction*. Springer Science & Business Media. 150 psl.

Kiti autoriai grindžia parlamentarų paskatas inicijuoti teisėkūrą „siekiu užimti valdžios pozicijas“ (angl. „office-seeking“).^{19 20} L. Behrens et al. teigia, kad parlamentarai registruoja įstatymų (pakeitimo) projektus vadovaudamiesi partijų vidine logika. Ši prieiga remiasi idėja, jog opozicinių partijų parlamentarai rengia pataisas siekdami parodyti ambicijas ir kompetenciją partijos vadovybei, kolegoms. Daroma prielaida, kad partijos vadovybė bei kolegos pastebi šiuos signalus. Kartu teigiama, kad partija, palaikydama tokias pastangas, vėlesniuose politiniuose cikluose yra linkusi deleguoti aktyvius partijos kolegas užimti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas.²¹

Motyvacija „siekti konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo“ (angl. „policy-seeking“), opozicinių parlamentarų atveju, analizuotuose tyrimuose laikoma neaktualia, nes opozicija įprastai veikia mažumoje, o jų inicijuoti teisės aktų projektai parlamente paprastai atmetami.²² Vis dėlto, analizuotoje mokslinėje literatūroje sutariama, kad opozicinės politinės jėgos turi kitų įrankių veikti politiniame procese. Pavyzdžiui, Simone Wegmann teigia, kad opozicijos atstovai gali daryti įtaką politikos formavimui trijuose skirtinguose etapuose: inicijuojant pakeitimus, dalyvaujant diskusijose ir pasitelkiant veto teisę.²³ Thomas König et al. pažymi, kad užuot susiaurinus opozicijos vaidmenį iki konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo siekiančių veikėjų, kurių registruoti teisės aktų projektai įprastai nėra priimami, būtina tirti opozicijos atstovų vaidmenį teisėkūroje kitais atžvilgiais.²⁴ Tad nors mokslinėje literatūroje „siekio įgyvendinti konkrečius politikos sprendimus“ prielaidos nėra visiškai atmetamos, tačiau opozicijos atstovų galimybės efektyviai realizuoti savo tikslus – pasiekti, kad jų inicijuoti teisės aktų projektai būtų priimti – vertinamos ribotai.

Dar viena dalis akademikų, aiškindama parlamentarų paskatas individualiai inicijuoti teisėkūrą, pirmenybę teikia rinkimų sistemų skirtumams, kaip galimai lemiantiems vėlesnę parlamentarų individualių teisėkūros iniciatyvų (ne)rengimo strategiją. Shaun Bowler pažymi, kad rinkimų sistemų skirtumai lemia tai, jog opozicijos parlamentarai, kurie buvo išrinkti vienmandatėje apygardoje, yra labiau suinteresuoti individualiai rengti teisės aktų projektus.²⁵ Alternatyviai Sh. Bowler prielaidoms, Bjørn Høyland et al. aiškina, kad proporcinės rinkimų sistemos, kurios yra

---

¹⁹ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*.

²⁰ Dockendorff, A. (2019). Who is ready to climb the hill? The effect of legislative activity on promotion to higher offices in Chile. *The Journal of Legislative Studies*, 25(2).

²¹ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*, 67 psl.

²² Bowler, S. (2010). Private members' bills in the UK parliament: Is there an 'electoral connection'?. *The Journal of Legislative Studies*, 16(4), 476-494 psl.

²³ Wegmann, S. (2022). Policy-making power of opposition players: a comparative institutional perspective. *The journal of legislative studies*, 28(1), 19 psl.

²⁴ König, T., Lin, N., & Silva, T. N. (2023). Government dominance and the role of opposition in parliamentary democracies. *European Journal of Political Research*, 62(2), 604 psl.

²⁵ Bowler, S. (2010). Private members' bills in the UK parliament: Is there an 'electoral connection'?. *The Journal of Legislative Studies*, 16(4), 476-494 psl.

orientuotos į partijas, labiau skatina opozicijos parlamentarus individualiai inicijuoti teisėkūrą.²⁶ Tad nors dominančioje mokslinėje literatūroje minėtas rinkimų sistemos veiksnys akcentuojamas svarbiu, tačiau nesutariama dėl jo galimos įtakos skirtingose rinkimų sistemose. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas: pirmiausia, ar skirtingos rinkimų sistemos gali lemti tą pačią pasekmę, o jei taip – kodėl? Apibendrintai, ši prieiga atliekamo tyrimui apimčiai laikoma relevantiška, nes Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų sistemoje yra tiek daugiamandatė, tiek vienmandatės apygardos. Atsižvelgiant į tai, mišrios rinkimų sistemos aspektas tyrime vertinamas papildomu veiksniumi, galinčiu turėti aiškinamąją galią tiriamam atvejui.

Visos aukščiau glaustai aptartos teorinės prieigos skirtingai aiškina opozicinių frakcijų parlamentarų registruojamų iniciatyvų fenomeną. Vis dėlto, nors Lietuvos opozicinių partijų parlamentarų motyvacija inicijuoti įstatymų (pakeitimo) projektus plačiau nėra nagrinėta, tačiau didelė Lietuvos Respublikos Seimo narių inicijuojamų įstatymų (pakeitimo) projektų gausa, o taip pat veikiančios mišrios rinkimų sistemos Lietuvoje kontekstas, sudaro sąlygas praktikoje įvertinti skirtingų teorinių prieigų aiškinamąjį potencialą. Atsižvelgiant į tai, šio tyrimo tikslas – opozicinių partijų parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų duomenų pagrindu iširti, kurios parlamentarų elgsenos teorijos geba paaiškinti Lietuvos atvejį. Tyrimui atlikti bus pasitelkiamos skirtingos motyvacijos („siekio maksimizuoti rinkėjų balsus“, „siekio užimti valdžios pozicijas“), taip pat rinkimų apygardos tipas, kadangi nėra išankstinių priešasčių, sąlygojančių tai, kad nagrinėjamu Lietuvos atveju šios teorinės prieigos nebūtų tinkamos aiškinimui. Siekiant padidinti tyrimo modelio aiškinamąjį potencialą tyrime, kaip alternatyvi strategija, bus vertinama ir konkretaus politikos pokyčio (angl. „policy-seeking“) motyvacija. Aktualių teorijų turinys išplėstinai bus atskleidžiamas tyrimo teorinio pagrindo skyriuje.

Kitame skyriuje bus pristatomas teorinis modelis, kuris atliepia pagrindinius konkuruojančius individualios parlamentarų elgsenos aiškinimus. Tai sudarė sąlygas empirinėje tyrimo dalyje įvertinti konkuruojančias teorines prielaidas, aiškinančias opozicinių partijų parlamentarų motyvaciją individualiai rengti teisėkūros iniciatyvas. Tyrimui įgyvendinti atlikta statistinė individo lygmens kiekybinė analizė, naudojant logistinės regresijos modelį. Siekiant patikrinti iškeltas hipotezes ir daryti išvadas apie galimus priežastinius ryšius modeliuota dvireikšmio kintamojo (priklausomo kintamojo) priklausomybė nuo regresoriaus (nepriklausomo kintamojo)²⁷. Taip pat naudota laiko intervalų (angl. *time lag*) strategija. Metodologinėje dalyje detaliau aptarta visa tyrimo kintamųjų operacionalizacija, naudojami duomenys bei taikomi statistiniai metodai.

---

²⁶ Høyland, B., Hobolt, S. B., & Hix, S. (2019). Career ambitions and legislative participation: The moderating effect of electoral institutions. *British journal of political science*, 49(2), 506-510 psl.

²⁷ Vydas Čekanavičius ir Gediminas Murauskas, *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 17 psl.

Atitinkamai, rezultatų dalyje pateiktos pagrindinės statistinės išvados apie tiriamu laikotarpiu fiksuotas sąveikas, tikrinant nepriklausomo kintamojo – įstatymų (pakeitimo) projektų, individualiai registruotų opozicinių partijų parlamentarų, gausos – įtaką:

a) turėti opozicijos parlamentarams geresnius šansus užimti aukštesnę ir/arba aukštą (TOP10) vietą partijos (daugiamandatės apygardos) pirminiame reitingavimo sąrašė kituose rinkimuose;

b) turėti opozicijos parlamentarams geresnes galimybes kitoje kadencijoje gauti svarbią politinio pasitikėjimo poziciją (ministro portfelį, parlamento komiteto pirmininko, Lietuvos Respublikos Seimo frakcijos seniūno ar Lietuvos Respublikos Seimo valdybos nario poziciją);

c) maksimizuoti perrinkimo siekiantiems opozicijos parlamentarams rinkėjų balsus (gautų rinkėjų balsų dinamikai bei perrinkimo galimybėms).

Greta to, siekiant geriau suprasti nepriklausomo kintamojo įtakos svarbą opozicinių parlamentarų perrinkimo tendencijoms vienmandatėse ir daugiamandatėse apygardose, pateiktos išvalgos apie individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų apimties ir gautų rinkėjų balsų kaitos santykio, taip pat perrinkimo galimybių skirtumus vienmandatėse bei daugiamandatėse apygardose. Siekiant įvertinti politikos pokyčio, kaip alternatyvios strateginės motyvacijos aktyviau inicijuoti teisėkūros pakeitimus, reikšmę, įtraukta papildoma hipotezė – tirta, ar opozicinių partijų frakcijų parlamentarai, nesiekiantys toliau dalyvauti politikoje, tačiau turintys ambicijų keisti jos turinį (įstatymus) einamuoju metu, neteikia tiek pat ar daugiau pasiūlymų kaip tie opozicinių partijų frakcijų parlamentarai, kurie ir toliau siekia veikti nacionalinėje politikoje (būti perrinkti). Išvadų dalyje pateiktas tyrimo apibendrinimas, leidžiantis geriau suprasti galimus opozicijos parlamentarų paskatų modelius rengti ir individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus.

1. Teorinis pagrindas

Kadangi tyrime bus koncentruojamasi į Lietuvos Respublikos Seimo narių, veikiančių opozicinėse Lietuvos Respublikos Seimo frakcijose, galimas strategijas individualiai rengti bei registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus, bus tikrinami teoriniai aiškinimai, susiję su galimomis opozicinių partijų atstovų paskatomis individualiai inicijuoti teisėkūrą. Nors šiame tyrime tikrinami parlamentarų elgsenos teoriniai modeliai artimai susiję, pirmiausia, su partijų lygmens tyrimais, tačiau jie sėkmingai taikomi ir parlamentarų individualios elgsenos studijose. Remiantis tuo, pirmiausia, šiame skyriuje glaustai pristatomos tyrimo srities klasikų tezės.

Parlamentarų elgsena demokratinėse valstybėse, ypač partijų lygmenyje, tyrinėjama seniai ir plačiai. Teisėkūros tyrimuose įprasta laikytis prielaidos, jog opozicijos parlamentarai demokratinėse

valstybėse turi gana ribotą vaidmenį formuojant politiką.²⁸ Tokiu būdu, atsižvelgiant į tai, kad Vyriausybė ir parlamentinė dauguma įprastai veikia sąveikoje, o įstatymų (pakeitimo) projektus dažniausiai parlamentui teikia Vyriausybė, parlamentarų individualių iniciatyvų sėkmė tradiciškai aiškinama valdančiosios daugumos partijų atstovų palaikymu. Naujausiuose tyrimuose pastebima, kad nors dėmesys parlamentarų vaidmens studijoms teisėkūros procese auga, tačiau esami tyrimai pateikia neišsamų vaizdą – įprastai daugiausia dėmesio skiriama valdančiųjų koalicijų vidaus dinamikai, neįvertinant neretai dažno opozicijos parlamentarų aktyvumo inicijuojant teisėkūrą.²⁹ Šiame kontekste skirtingos akademinės prieigos bando paaiškinti parlamentarų elgsenos modelius kategorizuodamos jų galimus strateginius motyvus (paskatas) inicijuoti teisėkūrą.

Partijų lygmens tyrimuose išskiriami keli partijų konkurencinės elgsenos modeliai, kurie yra aktualūs bei taikomi nagrinėjant ir individualią parlamentarų elgseną. Kaip jau minėta, Kaare Strom, remdamasi racionalaus pasirinkimo teorijos pagrindu, išskiria tris politinių partijų konkurencinės elgsenos modelius: partijas „siekiančias gauti balsų“ (angl. vote-seeking parties); partijas „siekiančias užimti valdžios pozicijas“ (angl. office-seeking parties); ir partijas „siekiančias konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo“ (angl. policy-seeking parties).³⁰ Šiuo atveju, partijų „siekiančių gauti balsų“ fundamentalus tikslas laikomas pateikimas arba išlikimas valdžioje *per se*.³¹ Kitaip tariant, valdžios siekiama ne tam, kad būtų įgyvendinti tam tikri politiniai sprendimai, o siekiant maksimizuoti rinkėjų balsus. Atsižvelgiant į tai, tokio elgsenos modelio partijos savo tikslų neretai siekia pasitelkdamos charizmatiškus lyderius, trumpalaikės naudos pažadus rinkėjams bei tuo paremtas politines kampanijas. Partijos „siekiančios užimti valdžios pozicijas“ siekia laimėti, o parlamentinėse demokratijose laimėti reiškia kontroliuoti vykdomąją valdžią arba kuo didesnę jos dalį.³² Tuo remiantis, tokios partijos prioretizuoja ilgalaikės partinės struktūros kūrimą, kuria gali būti remiamasi tiek įvairių rinkimų politinių kampanijų metu, tiek vėliau deleguojant savo atstovus į politines pozicijas. Tuo tarpu, partijų „siekiančių konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo“ pagrindinis tikslas – įtakos viešajai politikai maksimizavimas.³³ Atsižvelgiant į tai, tokios partijos pirmenybę teikia konkrečių politinių sprendimų, kurie neretai yra paremti ilgalaikėje vizija, įgyvendinimui. Tokios partijos kartais siekia daryti įtaką politiniams sprendimams ir viešajam

---

²⁸ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*, 66 psl.

²⁹ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*, 66 psl.

³⁰ Strom, K. (1990). A behavioral theory of competitive political parties. *American journal of political science*, 565-568 psl.

³¹ Müller, W. C., & Strøm, K. (Eds.). (1999). *Policy, office, or votes?: how political parties in Western Europe make hard decisions*. Cambridge University Press, 8 psl.

³² Müller, W. C., & Strøm, K. (Eds.). (1999). *Policy, office, or votes?: how political parties in Western Europe make hard decisions*. Cambridge University Press, 5 psl.

³³ Müller, W. C., & Strøm, K. (Eds.). (1999). *Policy, office, or votes?: how political parties in Western Europe make hard decisions*. Cambridge University Press, 7 psl.

diskursui, net jei tai reiškia ideologinius kompromisus arba buvimą opozicijoje.³⁴ Visgi, nepaisant to, kad šie modeliai naudojami analizuojant ir parlamentarų individualią elgseną, jie turi įvairių teorinių ir empirinių trūkumų (pavyzdžiui, partijos laikomos statiškomis, nuvertinamas partijų kompleksiškas ir kt.), o sąlygos, kuriomis kiekvienas modelis taikomas, nėra gerai apibrėžtos.³⁵

Šiame kontekste svarbu papildomai pažymėti, jog priešingai nei „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ ar „siekiu užimti valdžios pozicijas“ teorinės perspektyvos, kurios bus aptariamoms detalčiau kituose poskyriuose, „siekiu įgyvendinti konkrečius politikos sprendimus“ prieigos potencialas laikomas ribotu bei neperspektyviu aiškinant opozicijoje veikiančių parlamentarų galimas paskatas imtis teisėkūros tobulinimo. Tai – ypač aktualu atvejais, kuomet opozicijos partijų atstovų veiksmai nėra koordinuojami su valdančiosios koalicijos partijų atstovais. Pavyzdžiui, siekiant potencialiai didesnės realizacijos sėkmės, įstatymų (pakeitimo) projektai nėra registruojami kolegialiai opozicijos ir valdančiosios koalicijos partijų atstovų. Moksliniuose tyrimuose įprastai laikomasi nuomonės, jog opozicinių partijų atstovų individualios teisėkūros iniciatyvos nėra „siekiu įgyvendinti konkrečius politikos sprendimus“ paskatų išdavos, nes opozicija dažniausia veikia mažumoje, o tokios iniciatyvos parlamente įprastai atmetamos. Remiantis tuo, tokių iniciatyvų galimi paskatų modeliai paprastai tiriami pasitelkiant alternatyvius „siekiu konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo“ motyvacijai aiškinimus.^{36 37} Atsižvelgiant į aptartus argumentus, nors „siekiu įgyvendinti konkrečius politikos sprendimus“ paskatų modelis, kaip galima įstatymų (pakeitimo) projektų rengimo strategija, mokslinėje literatūroje nėra visapusiškai atmetamas, tačiau vertinant kituose tyrimuose išskirtus „siekiu įgyvendinti konkrečius politikos sprendimus“ prieigos ribotumus aiškinant opozicinių partijų parlamentarų atstovų veiksmus, šiame tyrime ši prieiga nėra laikoma pagrindine. Vis dėlto „siekiu įgyvendinti konkrečius politikos sprendimus“ prieigos aiškinamosios galios įvertinimui tyrime taip pat formuluojama atskira hipotezė.

Kitame tyrimo poskyryje pagrindinis dėmesys bus skiriamas teorinį modelį sąlygojančių „siekiu užimti valdžios pozicijas“ paskatų, kaip galimai efektyvios politinės elgsenos strategijos, teorinių prielaidų ir (oponuojančių) argumentų aptarimui.

---

³⁴ Müller, W. C., & Strøm, K. (Eds.). (1999). *Policy, office, or votes?: how political parties in Western Europe make hard decisions*. Cambridge University Press, 1-35 psl.

³⁵ Strom, K. (1990). A behavioral theory of competitive political parties. *American journal of political science*, 565-568 psl.

³⁶ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*, 67 psl.

³⁷ Russell, M., Gover, D., Wollter, K., & Benton, M. (2017). Actors, motivations and outcomes in the legislative process: Policy influence at Westminster. *Government and Opposition*, 52(1), 22 psl.

1.1. Politinės karjeros ambicijos kaip paskata opozicijos parlamentarui (-ei) individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus – „siektis užimti valdžios pozicijas“ motyvacija

Dalis autorių grindžia opozicijos atstovų skiriamą laiką ir pastangas rengti teisėkūros pakeitimus opozicijos atstovų intencija įsitvirtinti savo partijos viduje bei realizuoti politines karjeros ambicijas. Pavyzdžiui, L. Behrens et al. išskiria, kad „siektis užimti valdžios pozicijas“ motyvacija geriausiai paaiškina, kodėl opozicinių partijų nariai registruoja įstatymų (pakeitimo) projektus. Daroma prielaida, kad teisės aktų projektai registruojami vadovaujantis partijų vidine logika: 1) opozicinių partijų atstovai įstatymų leidėjai registruoja pataisas norėdami parodyti ambicijas ir kompetenciją savo partijos kolegoms; 2) partijos lyderiai pastebi šiuos signalus: palaikydami tokias pastangas vėlesniuose politiniuose cikluose aktyvius partijos kolegas (įstatymų leidėjus) skiria užimti aukštesnes politinio pasitikėjimo pareigas.³⁸

L. Behrens et al. taip pat išskiria, kad įstatymų (pakeitimo) projektų rengimas yra techniškai sudėtingas procesas bei reikalauja daug laiko ir žinių. Nors teisės aktų projektų registravimas kartu yra ir labiau formalus bei įpareigojantis politinės pozicijos raiškos būdas nei kitos alternatyvos, tačiau kartais tokios iniciatyvos visuomenės lieka beveik nepastebėtos.³⁹ Kituose tyrimuose taip pat tvirtinama, jog politinių kandidatų teikiami signalai partijos vadovybei apie savo siekius (ambicijas) gali būti reikšminga sąlyga jų realizavimui.⁴⁰ Apibendrinant minėtas teorines prielaidas, opozicines frakcijas atstovaujančių Lietuvos Respublikos Seimo narių dalyvavimą teisėkūroje galima aiškinti ambicija pademonstruoti ekspertiskumą tam tikroje srityje, lygiaverčiai siekiant užsitarnauti partijos vadovybės ir kolegų pasitikėjimą užimti aukštesnes politines pareigas ateityje. Tai vėliau gali realizuotis didesniu partijos vadovybės (ir/ar partijos kolegų) pasitikėjimu, partijai, pavyzdžiui, tvirtinant jos (daugiamandatės apygardos) reitingavimo sąrašą. Atsižvelgiant į tai, formuluojama pirmoji tyrimo hipotezė:

H1. Opozicinės partijos frakcijos parlamentarai (-ės), individualiai registruojantys (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turėtų įgyti geresnius šansus užimti aukštesnę vietą partijos (daugiamandatės apygardos) pirminiame reitingavimo sąrašė kituose rinkimuose.

Šiame kontekste svarbu įvertinti tai, kad partijų pirminio reitingavimo sąrašų pozicijos yra netapačiai patrauklios. Aktualūs moksliniai tyrimai tvirtina, kad aktyvūs parlamentarai kituose rinkimuose, tikėtina, startuos iš santykinai „saugesnės“ daugiamandatės sąrašo pozicijos nei

³⁸ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*, 67 psl.

³⁹ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*, 69 psl.

⁴⁰ Allen, P., & Cutts, D. (2017). Aspirant candidate behaviour and progressive political ambition. *Research & Politics*, 4(1).

neaktyvūs parlamentarai.⁴¹ Įvertinus tai, kad aukštesnės pirminio reitingavimo sąrašo pozicijos gali teikti geresnes galimybes išrinkimui, bei siekiant sustiprinti pozicijos sąrašė (aukštesnės arba žemesnės) dinamikos veiksnio aiškinamąją galią, tyrime įtraukiamas papildomas kintamasis – opozicinės partijos frakcijos parlamentaro (-ės) patekimas tarp dešimties pirmųjų partijos (daugiamandatės apygardos) pirminio reitingavimo sąrašo kandidatų. Remiantis tuo, formuluojama antroji tyrimo hipotezė:

H2. Opozicinės partijos frakcijos parlamentarai (-ė), individualiai registruojantys (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turėtų įgyti geresnius šansus patekti tarp dešimties pirmųjų partijos (daugiamandatės apygardos) pirminio reitingavimo sąrašo kandidatų kituose rinkimuose.

A. Dockendorff taip pat akcentuoja, kad įstatymų leidėjai įprastai nėra vedami vienadienių ambicijų ar orientuoti tik į savo perrinkimą. Parlamentarai, pasak jo, dažnu atveju gali būti suinteresuoti siekti aukštesnių (vadovaujančių) politinio pasitikėjimo pareigų. Visgi, nors ambicingumas yra būtina karjeros kilimo sąlyga, tačiau to įprastai nepakanka. Anot A. Dockendorff, partijos neretai valdo pakankamai ribotus politinius išteklius, kuriuos jų nariai laiko vertingais.⁴² Tokiu būdu, galimas teikimas svarbiai politinio pasitikėjimo pozicijai yra viena didžiausių paskatų, kurią partijos politinė vadovybė gali pasiūlyti nariams. Šiame kontekste, parlamentarai, siekiantys aukštesnių pareigų, gali turėti paskatų geriau atsiskleisti (teigiamai pasirodyti) partijai, o tai realizuoti inicijuojant įstatymų (pakeitimo) projektus. Remiantis tuo, formuluojama trečioji tyrimo hipotezė:

H3. Opozicinės partijos frakcijos parlamentarai (-ė), individualiai registruojantys (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turėtų įgyti didesnius šansus eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje (jei atstovaujama partija sėkmingai pasirodė kituose parlamento rinkimuose – dalyvauja formuojant valdančiąją koaliciją).

Kitame poskyryje bus aptariamos „siekio maksimizuoti rinkėjų balsus“ elgsenos modelį sąlygojančios teorinės prielaidos ir (oponuojantys) argumentai bei formuluojamos aktualios hipotezės.

1.2. Rinkėjų politinio pasitikėjimo maksimizavimas kaip paskata opozicijos parlamentarui (-ei) individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus – „siekio maksimizuoti rinkėjų balsus“ motyvacija

Kaip jau buvo aptarta, tradiciškai politinės partijos ir jų atstovai, esantys demokratinių parlamentų daugumose, turi palankesnes sąlygas sėkmingai realizuoti teisėkūros iniciatyvas nei

⁴¹ Louwse, T., & Van Vonno, C. (2022). Moving up or down: parliamentary activity and candidate selection. *The Journal of Legislative Studies*, 28(2), 237 psl.

⁴² Dockendorff, A. (2019). Who is ready to climb the hill? The effect of legislative activity on promotion to higher offices in Chile. *The Journal of Legislative Studies*, 25(2), 169-187 psl.

opozicijoje veikiančių politinių partijų atstovai. Realizavimas, šiuo atveju suprantamas kaip teisės akto arba pasiūlymo priėmimas. Vis dėlto, dalis akademikų akcentuoja, kad net turėdamos sudėtingesnes sąlygas politikos pokyčiui opozicijoje veikiančios politinės partijos gali kitais būdais efektyviai veikti Parlamente ir išnaudoti situacijas savo naudai. Pavyzdžiui, anksčiau minėtas M. Brummer daugiausia dėmesio skiria partijų „siekiančių maksimizuoti rinkėjų balsus“ modelio studijoms bei (individualių) parlamentarų paskatų inicijuoti teisėkūros pokyčius nagrinėjimui. Jo teigimu, nors opozicinių partijų atstovai paprastai turi labai ribotą įtaką priimamų įstatymų turiniui, tačiau jie vis vien neretai itin aktyviai dalyvauja teikiant teisės aktų iniciatyvas. Šią tendenciją, M. Brummer nuomone, galima paaiškinti tuo, kad opozicijos atstovai, registruodami įstatymų (pakeitimo) projektus, užuot darę tiesioginę įtaką politikai, juos dažniausiai naudoja siekdami viešai parodyti savo alternatyvias pozicijas Vyriausybės bei valdančiųjų partijų sprendimams; arba jais siekia parodyti dėmesį temoms, kurios visuomenei aktualios, tačiau Vyriausybės bei valdančiųjų partijų politinėse darbotvarkėse nėra atliepiamos.⁴³ Tokiu būdu daroma prielaida, kad opozicinių partijų ir jų atstovų rengiamų įstatymų (pakeitimo) projektų pagrindinis tikslas – stiprinti savo politinio palaikymo pozicijas tarp rinkėjų.

Aptariama „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ paskatos teorinė prieiga turi esminių skirtumų lyginant su alternatyvia „siekiu užimti valdžios pozicijas“ prieiga. Šiuo atveju, „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ motyvacijos perspektyva prioretizuoja ne parlamentarų atstovaujамų partijų politinių vadovybių „atlyginantį“ dėmesį, o „asmeninių“ rinkėjų balsų telkimą. Atitinkamai, „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ teorinės perspektyvos šalininkai akcentuoja, kad opozicinių partijų parlamentarams, svarstantiems individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus, geresnis savęs pozicionavimas partijos viduje nėra toks aktualus. Remiantis aptariamą „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ perspektyvos prielaidomis, individualiomis teisėkūros iniciatyvomis opozicinių partijų atstovai paprastai siekia 1) atkreipti viešąjį dėmesį į temas, kurios visuomenei aktualios, tačiau Vyriausybės darbotvarkėje yra mažiau svarbios; arba 2) atstovauti visuomenėje populiarias, tačiau alternatyvias vyriausybės pozicijas, laikysenas.⁴⁴ Tokiu būdu įstatymų (pakeitimo) projektų registravimas gali tapti priemone atskiriems parlamentarams susikurti nepriklausomą asmeninį profilį ir/arba stiprinti rinkėjų palaikymą savo politiniam asmeniui.

Jennifer Nicoll Victor akcentuoja, kad visi parlamentarai, įskaitant opozicijos atstovus, pirmiausia, yra motyvuoti savo perrinkimu, todėl jiems svarbus žiniasklaidos (viešasis) dėmesys, kurį jie gali gauti aktyviai veikdami teisėkūros procese. Įprastai įstatymų leidėjai yra linkę specializuotis politikos temose, tačiau rinkiminiais laikotarpiais parlamentarai, pasak jos, gali tapti aktyvūs įvairiose

---

⁴³ Brunner, M. (2012). *Parliaments and legislative activity: Motivations for bill introduction*. Springer Science & Business Media. 10 psl.

⁴⁴ Brunner, M. (2012). *Parliaments and legislative activity: Motivations for bill introduction*. Springer Science & Business Media. 149-150 psl.

srityse.⁴⁵ Atsižvelgiant į tai, įstatymų (pakeitimo) projektų registravimas gali tapti viena didesnio viešojo dėmesio pritraukimo priemonių. Jei teisėkūros iniciatyvos teisė pasitelkiama šiam tikslui, anot „siekio maksimizuoti rinkėjų balsus“ teorinės perspektyvos šalininkų, teisės aktų projektai gali būti laikomi „rinkėjų balsų paieškos“ priemonė.⁴⁶ Pavyzdžiui, tyrime kuriame nagrinėjami parlamentarų perrinkimo mechanizmai Europos Parlamento rinkimuose, taip pat pastebima, kad rinkėjai teikia pirmenybę perrinkti europarlamentarus, kurie yra labiau matomi rinkimų kampanijose.⁴⁷ Remiantis aptartais argumentais, siejant tai, kad iniciatyvumas teisėkūroje gali turėti teigiamos įtakos rinkėjų balsų maksimizavimui, formuluojama ketvirtoji tyrimo hipotezė:

H4. Opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), individualiai registruojamas (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turi geresnius šansus gauti daugiau rinkėjų balsų kituose rinkimuose.

Gautų rinkėjų balsų kriterijus tam tikrais atvejais gali būti itin statiškas (keletas balsų nulemti vertinimą) bei, atitinkamai, nepakankamas įvertinti iniciatyvų gausos efekto rinkėjų palaikymo maksimizavimui. Atsižvelgiant į tai, siekiama įvertinti individualiai registruotų opozicijos parlamentarų įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiaus įtaką rinkėjų palaikymo maksimizavimui – parlamentarų perrinkimui toje pačioje rinkimų apygardoje. Remiantis tuo, papildomai įtraukiama penktoji hipotezė:

H5. Opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), individualiai registruojamas (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turi geresnius šansus būti perrinktas (-a) kitoje kadencijoje toje pačioje apygardoje.

Vis dėlto, „siekio maksimizuoti rinkėjų balsus“ aiškinimas, kaip ir anksčiau aptarta „siekio užimti valdžios pozicijas“ strategija, galėtų būti iš dalies arba pilnai atmetami, jei empiriškai pasitvirtintų juos paneigti galintys aiškinimas. Atsižvelgiant į tai bei siekiant iš anksto neatmesti galimybių, kad opozicijos parlamentarai teisėkūros iniciatyvomis siekia politikos pokyčio, tyrime atitinkamai formuluojama alternatyvi (kontrafaktinė) tyrimo hipotezė:

H6. Opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), nesiekiantis (-i) toliau dalyvauti politikoje (nesiekiantis (-i) perrinkimo), turėtų individualiai pateikti statistiškai daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų nei opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), siekiantis (-i) toliau dalyvauti politikoje.

Kitame poskyryje bus skiriamas dėmesys rinkimų sistemos įtakos aiškinimų vertinimui, bei atitinkamai formuluojamos kitos tyrimui aktualios susijusios hipotezės.

---

⁴⁵ Nicoll Victor, J. (2011). Legislating versus campaigning: The legislative behavior of higher office-seekers. *American Politics Research*, 39(1), 3-31 psl.

⁴⁶ Brunner, M. (2012). *Parliaments and legislative activity: Motivations for bill introduction*. Springer Science & Business Media. 149-150 psl.

⁴⁷ Wilson, S. L., Ringe, N., & van Thomme, J. (2016). Policy leadership and re-election in the European Parliament. *Journal of European Public Policy*, 23(8), 1158-1179 psl.

1.3. Rinkimų apygardos tipas kaip paskata perrinkimo siekiančiam (-iai) opozicijos parlamentarui (-ei) aktyviai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus

Dalis akademikų, aiškindami parlamentarų motyvaciją individualiai inicijuoti teisėkūrą, pirmenybę teikia rinkimų sistemos veiksniai, kaip potencialiai lemiančiam vėlesnę parlamentarų individualių teisėkūros iniciatyvų (ne)rengimo strategiją. Sh. Bowler išskiria, kad egzistuoja „rinkimų sistemos veiksnys“, kuris, jo tyrimo pagrindu, sąlygoja tai, kad opozicijos parlamentarai, rinkti vienmandatėje apygardoje, yra suinteresuoti individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus, jei tai gali turėti (teigiamos) įtakos jų potencialiam perrinkimui.⁴⁸ B. Høyland et al. alternatyviai aiškina, kad „rinkimų sistemos veiksnys“, kaip motyvacija individualiai inicijuoti teisėkūrą, yra labiau svarbus parlamentarams, siekiantiems dalyvauti rinkimuose, kurių sistemos orientuotos į partijas (proporcinio atstovavimo).⁴⁹ Mokslinėje literatūroje rinkimų sistemos veiksnys akcentuojamas svarbiu, tačiau polemizuojama dėl jo galimos įtakos skirtingose rinkimų sistemose perrinkimo siekiantiems opozicinių partijų parlamentarams. Atsižvelgiant į tai, šiame tyrime taip pat skiriamas dėmesys ir rinkimų sistemos veiksniai, kuris potencialiai nevienareikšmiškai veikia opozicinių partijų parlamentarų, išrinktų skirtingose rinkimų apygardose (pagal tipą), galimas paskatas skirti savo resursus individualių teisėkūros iniciatyvų rengimui.

Rinkimų sistemos specifiškumas taip pat gali turėti įtakos parlamentaro paskatomis aktyviai veikti teisėkūroje, ypač tuo atveju, jei pastangos žinomumui didinti ir veikla teisėkūroje veikia pakeičiančiai (angl. *trade-off*). Šiame kontekste paminėtinas B. Høyland et al. tyrimas, kuriuo analizuojama Europos Parlamento narių karjeros ambicijų realizavimo bei lygiagreto aktyvumo teisėkūroje sąveika. Tyrime B. Høyland et al. pažymi, kad išrinktiems politikams aktyvus dalyvavimas teisėkūros veikloje resursų prasme neretai konkuruoja su neparlamentine veikla, kuri potencialiai galėtų efektyviau gerinti jų pozicijas tarp rinkėjų.⁵⁰ Atitinkamai, anot Høyland et al., skirtingas politikų preferencijas pirmenybę teikti teisėkūros darbui arba neparlamentinei veiklai lemia rinkimų, kuriuose šie siekia dalyvauti, sistemų skirtumai. Atsižvelgiant į tai, Høyland et al. išskiria, kad į partijas orientuotos rinkimų sistemos (proporcinio atstovavimo) labiau skatina parlamentarus skirti pastangas tiesioginei teisėkūros veiklai, o į kandidatus orientuotos sistemos (daugumos atstovavimo) labiau skatina politikus dėti pastangas savo politinio žinomumo tarp (vienmandatės apygardos) rinkėjų didinimui.⁵¹ Vis dėlto, dominančioje mokslinėje literatūroje nėra vieningos

⁴⁸ Bowler, S. (2010). Private members' bills in the UK parliament: Is there an 'electoral connection'?. *The Journal of Legislative Studies*, 16(4), 476-494 psl.

⁴⁹ Høyland, B., Hobolt, S. B., & Hix, S. (2019). Career ambitions and legislative participation: The moderating effect of electoral institutions. *British journal of political science*, 49(2), 506-510 psl.

⁵⁰ Høyland, B., Hobolt, S. B., & Hix, S. (2019). Career ambitions and legislative participation: The moderating effect of electoral institutions. *British journal of political science*, 49(2), 506-510 psl.

⁵¹ Høyland, B., Hobolt, S. B., & Hix, S. (2019). Career ambitions and legislative participation: The moderating effect of electoral institutions. *British journal of political science*, 49(2), 506-510 psl.

nuomonės dėl „rinkimų sistemos veiksnio“ įtakos skirtingai vienmandatėse ir daugiamandatėse apygardose išrinktų parlamentarų elgsenai. Ulrich Sieberer, tyręs Vokietijos atvejį, tvirtina nesant reikšmingo ryšio tarp parlamentarų elgsenos ir jų išrinkimo būdo: anot jo, ir vienmandatėse, ir daugiamandatėse apygardose rinkti parlamentarai yra panašiai lojalūs savo partijų politinėms laikysenoms.⁵²

Perrinkimo siekiantiems opozicijos parlamentarams dažnu atveju pirmas iššūkis – išsaugoti arba sustiprinti savo pozicijas partijos viduje arba vienmandatėje apygardoje. Nors partijų kandidatų sąrašų rinkimams skirtingo sudarymo įtaka parlamentarų elgsenai plačiau tyrime nėra vertinama, tačiau tai taip pat gali būti potencialiai svarbus aspektas. Partijų kandidatų rinkimams sąrašo sudarymo pobūdis (atviras, pusiau ar visai uždaras) gali tapti parlamentarams paskata rengti daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų. Tyrimai rodo, kad partijų vidinės tvarkos, remiantis kuriomis partijos reitinguoja pirminį kandidatų sąrašą rinkimams, gali lemti partijų vadovybių sprendimus, o tai – perrinkimo siekiančių parlamentarų elgseną.⁵³ Pavyzdžiui, atvejais, kuomet pirminiai partijų kandidatų sąrašai reitinguojami visiškai atvirai, partijų lyderiai negali kontroliuoti galutinės kandidatų eilės rinkimų biuletenyje. Tai reiškia, kad kandidatai, konkuruodami ne tik su kitų partijų atstovais, bet ir su konkurentais savo partijoje, turi išsiskirti savo asmeninėmis kompetencijomis. Alternatyviais atvejais, kuomet partijos vadovybė kontroliuoja kandidatų sąrašo pradinį reitingavimą, perrinkimo siekiantys (opozicijos) parlamentarai gali būti labiau linkę rodyti lojalumą partijos lyderiams bei savo elgseną parlamente formuoti siekiant geriausiai atspindėti partijos politinę liniją.⁵⁴ Remiantis tuo, partijų kandidatų sąrašų rinkimams pirminio reitingavimo tvarka gali turėti įtakos perrinkimo siekiančių opozicijos parlamentarų elgsenai teisėkūros srityje: viena vertus, atvirų pirminių partijų kandidatų sąrašų reitingavimo atveju, parlamentarų paskatos registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus gali būti aiškinamos siekiu sustiprinti savo pozicijas (išsiskirti) partijos viduje; kita vertus, uždarų pirminių partijų kandidatų sąrašų reitingavimo atveju, asmeninėmis pastangomis rengiant bei registruojant teisėkūros iniciatyvas gali būti siekiama atstovauti partijos politines idėjas.

Tad darytina prielaida, kad tiek atviri, tiek uždari partijos kandidatų sąrašai rinkimams, kaip „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ motyvacijos dalis, gali skatinti perrinkimo daugiamandatėje apygardoje siekiančius opozicijos parlamentarus aktyviai naudotis turima teisėkūros iniciatyvos teise. Atitinkamai, svarstyтина, jog priešingos tendencijos gali būti pastebimos vienmandatėse apygardose perrinkimo siekiančių parlamentarų atveju, nes didesnis dėmesys rengiant individualias teisėkūros

---

⁵² Sieberer, U. (2010). Behavioral consequences of mixed electoral systems: Deviating voting behavior of district and list MPs in the German Bundestag. *Electoral Studies*, 29(3), 484-496 psl.

⁵³ Shomer, Y. (2009). Candidate selection procedures, seniority, and vote-seeking behavior. *Comparative Political Studies*, 42(7), 947-948 psl.

⁵⁴ Shomer, Y. (2009). Candidate selection procedures, seniority, and vote-seeking behavior. *Comparative Political Studies*, 42(7), 947-948 psl.

iniciatyvas potencialiai eikvoja jų resursus. Remiantis tuo, šiame tyrime formuluojama septintoji hipotezė:

H7. Opozicinių partijų frakcijų parlamentarų, išrinktų daugiamandatėje apygardoje (pagal sąrašą), individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiaus ir gautų rinkėjų balsų kaitos ir/arba perrinkimo ryšys kituose rinkimuose, turėtų būti didesnis nei opozicinių partijų frakcijos parlamentarų, išrinktų vienmandatėje apygardoje.

Sukūrus teorinį modelį, jog opozicinių partijų parlamentarų individualiai rengti bei registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus gali skatinti 1) parlamentarų politinės ambicijos ateityje gauti aukštesnę vietą partijos pirminiame reitingavimo sąraše (daugiamandatėje apygardoje); 2) parlamentarų politinis siekis ateityje būti „atlygintiems“ svarbiomis politinio pasitikėjimo pozicijomis; 3) parlamentarų tikslas gauti daugiau rinkėjų balsų; bei darant prielaidą, kad individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiaus ir gautų rinkėjų balsų arba perrinkimo ryšys yra netapatus vienmandatėse ir daugiamandatėse apygardose, vėlesniame tyrimo etape duomenų analizės pagrindu bus tikrinamos šios prielaidos. Vertinant tai, kad hipotezių tikrinimui gali būti svarbios tam tikros tyrimo sąlygos, kitame poskyryje bus išskiriami tyrimui aktualūs kontroliniai kintamieji.

1.4. „Opozicinės partijos sėkmė kituose rinkimuose“, „parlamentaro (-ės) politinė patirtis“, „parlamentaro (-ės) perrinkimo ambicija toje pačioje apygardoje“ – kaip politinei elgsenai svarbios sąlygos

Tyrimo išsikeltoms hipotezėms tikrinti bei jų aiškinamajai galiai sustiprinti į tyrimo teorinį modelį įtraukiami kontroliniai kintamieji: „opozicinės partijos sėkmė kituose rinkimuose“, „parlamentaro (-ės) politinė patirtis“, „parlamentaro (-ės) perrinkimo ambicija toje pačioje apygardoje“. Žemiau kontroliniai kintamieji, kaip galimos politinei elgsenai svarbios sąlygos, pristatomi detaliau.

Vertinant tai, kad į aukštesnes politinio pasitikėjimo pareigas įprastai galima skirti turint politinę iniciatyvą (paprastai po sėkmingų rinkimų), geriausiai šios tendencijos gali būti pastebimos dažnos politinės kaitos sistemose, kuriose veikia „politinės švytuoklės“ principas. Atitinkamai, pagrįstas opozicijos parlamentarų (-ės) lūkestis, kad jo (s) atstovaujama opozicinė partija bus sėkminga kituose rinkimuose, gali būti svarbi aplinkybė tyrimo hipotezių tikrinimui. Atsižvelgiant į tai, formuluojamas pirmasis tyrimo kontrolinis kintamasis, kuris bus aktualus tyrimo hipotezių tikrinimui:

K1. Opozicinės partijos frakcijos parlamentarų (-ės) atstovaujama partija kituose rinkimuose pasirodė geriau – ji įgyja daugiau mandatų parlamente.

Remiantis „siekio užimti valdžios pozicijas“ teorinės priegos prielaidomis, opozicinių partijų parlamentarų elgsena inicijuojant įstatymų (pakeitimo) projektus gali būti suprantama kaip tam tikra partijos atstovavimo forma. A. Dockendorff pabrėžia, kad esant kitoms vienodoms sąlygoms partijos įprastai pirmenybę užimti svarbesnes politinio pasitikėjimo pareigas teikia aukštų kompetencijų atstovams (pavyzdžiui, darbštiems, kompetentingiems ir efektyviems). Atsižvelgiant į tai, politinė patirtis einant svarbias politines pareigas taip pat gali būti svarbiu kompetencijos (ekspertiškumo) požymiu partijos kolegoms. Pavyzdžiui, didesnis parlamentaro (-ės) iniciatyvumas rengiant teisėkūros pakeitimus gali būti mažiau svarbus nuomonei apie jau politiškai patyrusio (s) politiko (-ės) gebėjimus tam tikroje srityje. Atsižvelgiant į tai, išskiriamas antrasis tyrimo kontrolinis kintamasis:

K2. Opozicinės partijos frakcijos parlamentarai (-ė) anksčiau ėjo svarbias politinio pasitikėjimo pareigas.

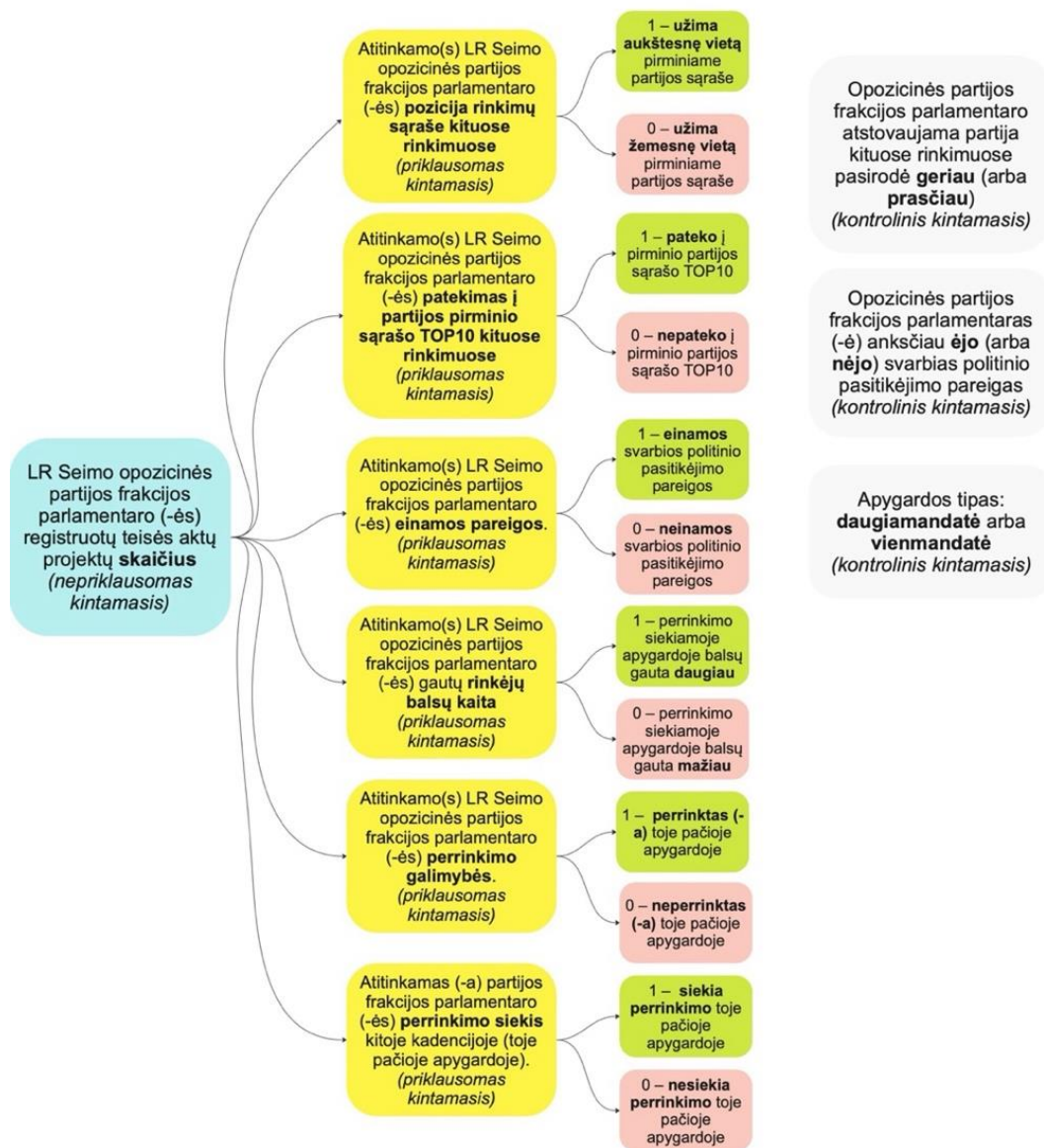
Siekiant įvertinti, kaip parlamentarų individualių iniciatyvų rengimas ir registravimas gali sąveikauti skirtingose rinkimų apygardose, kokia pastarųjų įtaka tiriamiems reiškiniams, į tyrimo apimtį taip pat įtraukiamas rinkimų apygardos tipas. Remiantis tuo, išskiriamas trečiasis tyrimo kontrolinis kintamasis:

K3. Rinkimų apygarda (daugiamandatė arba vienmandatė), kurioje opozicinės partijos frakcijos parlamentarai (-ė) siekia perrinkimo kituose rinkimuose.

Kitame skyriuje bus plačiau pristatoma, kokie duomenys yra naudojami tikrinant hipotezes, o išskyrus tyrimų rezultatus ir atsakymus į hipotezes bus pateikiamos išvados dėl galimo aiškinimų relevantiškumo Lietuvos atvejui.

2. Metodologija

Šiame skyriuje pristatoma tyrimo metodologija: naudojami duomenys, kintamieji. Taip pat plačiau aptariami hipotezėms tikrinti naudojami metodai, kintamųjų operacionalizavimas ir logistinės regresijos modelio pasirinkimas duomenims analizuoti.

Paveikslas Nr. 1 – tyrimo schema.⁵⁵

2.1. Duomenys ir kintamieji

Tyrimui atlikti pasirinktas Lietuvos atvejis, nes teisėkūros procesas, įskaitant parlamentarų registruojamas teisėkūros iniciatyvas, yra išskirtinis savo aktyvumu, įstatymų (pakeitimo) projektų gausa. Mišrus Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų modelis leidžia įvertinti ir teorines prielaidas, susijusias su vienmandatėse ir daugiamandatėse apygardose išrinktų opozicinių partijų parlamentarų politinės elgsenos skirtumais.

Tyrimui atlikti vertinami nuo 2004 m. iki 2024 m. Lietuvos Respublikoje veikusių IX-XIII Seimų, išskyrus XI-ojo Seimo (2012-2016 m.), duomenys: IX-asis Seimas (2004-2008 m.), X-asis Seimas (2008-2012 m.), XII-asis Seimas (2016-2020 m.), XIII-asis Seimas (2020-2024 m.). Išskirtų

⁵⁵ Sudaryta tyrimo autoriaus.

kadencijų atveju, surinkti 162 opozicinių partijų frakcijų parlamentarų duomenys: individualiai registruoti 894 įstatymų (pakeitimo) projektai, jų kiekis varijavo nuo 0 iki 46 įstatymų (pakeitimo) projektų parlamentarui (tyrimo duomenys pateikiami Priede Nr. 1). XI-ojo Seimo (2012-2016 m.) duomenys neįtraukti, vertinant tai, kad XI-ajame Seime dirbusios opozicinių partijų frakcijos po 2016 m. įvykusių LR Seimo rinkimų tęsė darbą opozicijoje. Atsižvelgiant į susijusias objektyvias priežastis: 1) XI-ojo Seime veikusių opozicinių partijų nelaimėtus rinkimus 2016 m. Seimo rinkimuose; 2) nedalyvavimą formuojant Vyriausybę; į XII-ąjį Seimą perrinktų opozicinių partijų frakcijų parlamentarų galimybės eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas XII-ajame Seime tyrimo apimtyje vertintos apribotomis. Šis kontekstas, siekiant nepriklausomo ir priklausomų kintamųjų sąveikos tikslumo, tyrime laikomas svarbiu XI-ojo Seimo išskirčiai iš tyrimo apimties.

Tyrimu siekta įtraukti maksimaliai didelį duomenų kiekį, tačiau lemiamą įtaką atspirties taško pasirinkimui (IX Seimui (2004-2008 m.)) turėjo susiklosčiusios duomenų rinkimo sąlygos. Dalis nepriklausomo kintamojo – individualiai Lietuvos Respublikos Seimo narių per atitinkamą kadenciją registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų – duomenų naudojami iš Lietuvos Respublikos Seimo internetinio puslapio. Vis dėlto, tyrimo rengimo metu Lietuvos Respublikos Seimo internetinio puslapio versija įtraukia tik XIII-ojo Lietuvos Respublikos Seimo kadencijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų duomenis.⁵⁶ 2023 m. rugsėjo mėn. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija tyrimo autorių informavo, kad trūkstamų duomenų pateikti negali, nes praityje integruojant įvairių sistemų duomenis statistikos pateikimui buvo padaryta klaidų, o jų pašalinimas reikalautų esminio sistemos perdarymo. Atsižvelgiant į tai, dalies tyrimui aktualių Lietuvos Respublikos Seimo kadencijų, įskaitant IX Seimo, X Seimo, XII Seimo, duomenys surinkti naudojantis projektu *webarchive.org*, kuriame kaupiamos internetinių puslapių kopijos.

Duomenys, susiję su asmenimis ėjusiais svarbias politinio pasitikėjimo pareigas įvairiose Lietuvos Respublikos Vyriausybės arba Lietuvos Respublikos Seimo kadencijose, rinkti iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos Respublikos Seimo bei Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos puslapių.⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ Kiti duomenys, susiję su priklausomais, kontroliniais ir nepriklausomais kintamaisiais, surinkti Lietuvos Respublikos Seimo bei Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos internetiniuose puslapiuose.⁶⁰

---

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Seimo puslapis. *Seimo narių individualiai ir Seimo narių grupėje inicijuoti teisės aktų projektai*. Nuoroda: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=36694&p_k=1

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Seimo puslapis. *Teisėkūros tyrimai ir apžvalgos > Duomenys apie Seimą ir parlamentinę demokratiją > Vyriausybė*. Nuoroda: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=38705&p_k=1

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Seimo puslapis. *Teisėkūros tyrimai ir apžvalgos > Duomenys apie Seimą ir parlamentinę demokratiją > Seimo struktūra*. Nuoroda: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=38701&p_k=1

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės puslapis. *Apie Vyriausybę > Ankstesnės Vyriausybės*. Nuoroda: <https://lr.lt/lt/apie-vyriausybe/ankstesnes-vyriausybes/po-1990-metu/>

⁶⁰ Vyriausiosios rinkimų komisijos puslapio nuoroda: <https://www.vrk.lt>

2.1.1. Priklausomi kintamieji

Vertinant tai, kad tyrimu norima įvertinti kelių teorinių perspektyvų relevantiškumą ir paaiškinamumo galimybes Lietuvos atveju, bus tiriami keli priklausomi kintamieji, siekiant išsiaiškinti įstatymų (pakeitimo) projektų bei kontrolinių kintamųjų reikšmę jiems. Įstatymų (pakeitimo) projektų gausos įtaką galima vertinti keliais aspektais:

1) *Opozicinės partijos frakcijos parlamentaro (-ės) pozicijos kaita partijos rinkimų (daugiamandatės apygardos) pirminiame reitingavimo sąraše kituose rinkimuose.* Daroma prielaida, kad ji gali būti veikiama tiesiogiai atsižvelgiant į atitinkamo (s) parlamentaro (-ės) aktyvumą teisėkūroje. Manoma, kad aktyvesnių opozicijos parlamentarų pastangos gali būti pastebimos partijos vadovybės ir/ar partijos kolegų, o tai, atitinkamai, gali tiesiogiai veikti pozicijos kaitą partijos pirminiame reitingavimo sąraše. Šis priklausomas kintamasis įtrauktas, nes vertintas svarbiu „siekiu užimti valdžios pozicijas“ motyvacijos, kaip galimai efektyvios strategijos, tikrinimui.

2) *Opozicinės partijos frakcijos parlamentaro (-ės) patekimas tarp dešimties pirmųjų partijos pirminio (daugiamandatės apygardos) reitingavimo sąrašo kandidatų kituose rinkimuose.* Daroma prielaida, kad patekimas tarp dešimties pirmųjų partijos sąrašo atstovų taip pat gali būti veikiamas atitinkamo (s) parlamentaro (-ės) aktyvumo teisėkūroje. Tikimasi, kad aktyvios pastangos rengiant ir individualiai registruojant įstatymų (pakeitimo) projektus gali tiesiogiai veikti patekimo tarp dešimties pirmųjų partijos pirminio reitingavimo sąrašo kandidatų galimybes. Šis priklausomas kintamasis laikytinas svarbiu „siekiu užimti valdžios pozicijas“ motyvacijos, kaip galimai efektyvios strategijos, tikrinimui. Duomenų rinkimo ir jų vertinimo metu, kaip ir pirmiau pristatyto priklausomo kintamojo atveju, pasikeitus opozicijoje veikiančių Seimo narių partinėms priklausomybėms, šis rodiklis nebuvo įtraukiamas į tyrimo apimtį.

3) *Opozicinės partijos frakcijos parlamentaro (-ės) paskyrimas eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje* (jei atstovaujama partija sėkmingai pasirodė kituose parlamento rinkimuose – dalyvauja formuojant valdančiąją parlamento daugumą). Daroma prielaida, kad opozicinės partijos frakcijos parlamentaro (-ės) paskyrimas eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje gali būti tiesiogiai veikiamas aktyvaus opozicijos parlamentarų individualaus iniciatyvumo teisėkūroje. Šis priklausomas kintamasis įtrauktas „siekiu užimti valdžios pozicijas“ motyvacijos, kaip galimai efektyvios strategijos, tikrinimui. Didžiajai daliai svarbių politinio pasitikėjimo pozicijų, pavyzdžiui, atitinkamos srities ministerijos ar Seimo komiteto vadovams (-ėms) yra naudingos tos srities tendencijų ar vyraujančių reguliacinių diskusijų žinios. Atsižvelgiant į tai, daroma prielaida, kad parodytos kompetencijos rengiant ir individualiai registruojant įstatymų (pakeitimo) projektus, gali tapti pozityviais signalais atitinkamų partijų

politinėms vadovybėms apie tokių parlamentarų pasirengimą eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas vėlesnėje kadencijoje.

Tyrimė svarbiomis politinio pasitikėjimo pareigomis laikomos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovų (Ministro Pirmininko ir ministrų), Lietuvos Respublikos Seimo valdybos narių (Seimo pirmininko bei pavaduotojų), Lietuvos Respublikos Seimo komitetų pirmininkų bei Lietuvos Respublikos Seimo frakcijų seniūnų pozicijos. Šios pareigos yra politinio pasitikėjimo, o minimas pareigas einantys asmenys negali eiti kitų minimų pareigų tuo pat metu, išskyrus Lietuvos Respublikos Seimo statute numatytas išimtis. Paminėtina, kad Seimo pirmininkų pavaduotojais ar Seimo Audito komiteto pirmininkais tam tikrais Lietuvos Respublikos Seimo statute numatytais atvejais taip pat gali būti ir opozicinių partijų frakcijų atstovai, tačiau opozicinių parlamentarų „startinė pozicija“ tyrimo apimtyje nebus vertinama.

4) *Opozicinės partijos frakcijos parlamentaro (-ės) gautų rinkėjų balsų kaita tarp einamos ir kitos kadencijų.* Daroma prielaida, kad atitinkamo (-s) parlamentaro (-ės) gaunami rinkėjų balsai rinkimuose gali būti tiesiogiai veikiami aktyvios individualios teisėkūros. Tikimasi, kad aktyvus įstatymų (pakeitimo) projektų registravimas gali suteikti reikšmingą individualios politinės veiklos viešumą bei, atitinkamai, maksimizuoti rinkėjų palaikymą. Atsižvelgiant į tai, priklausomas kintamasis įtrauktas norint įvertinti „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ motyvacijos kaip galimai efektyvios strategijos relevantiškumą. Siekiant objektyviai įvertinti atitinkamo (s) parlamentaro (-ės) gautų rinkėjų balsų dinamiką, atsižvelgus į Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų modelį, buvo analizuojama kaita tik tose pačiose rinkimų apygardose. Pavyzdžiui, jei atitinkamas(-a) parlamentaras (-ė) mandatą gavo daugiamandatėje rinkimų apygardoje, buvo vertinama gautų rinkėjų pirmumo balsų kaita kituose rinkimuose. Duomenys buvo įtraukiami, jei parlamentaras (-ė) siekė perrinkimo toje pačioje rinkimų apygardoje (vienmandatės ir/arba daugiamandatės apygardos tipo kategorijoje). Tuo atveju, jei parlamentaras (-ė) siekia perrinkimo į Seimą vienmandatėje apygardoje, duomenų vertinimo atveju, vertinama gautų rinkėjų balsų kaita po I-ojo rinkimų turo.

5) *Opozicinės partijos frakcijos parlamentaro (-ės) perrinkimas toje pačioje rinkimų apygardoje.* Daroma prielaida, kad atitinkamo (-s) parlamentaro (-ės) perrinkimo galimybės gali būti veikiamos tiesiogiai aktyvios opozicijos parlamentarų individualios teisėkūros. Tai – dar vienas priklausomas kintamasis skirtas įvertinti „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ motyvacijos kaip galimos strategijos relevantiškumą Lietuvos atvejui. Duomenų rinkimo ir vertinimo atvejais buvo tikrinami perrinkimo rezultatai tik tose pačiose apygardose, kuriose atitinkami parlamentarai buvo išrinkti. Pavyzdžiui, jei atitinkamas(-a) parlamentaras(-ė) mandatą gavo vienmandatėje rinkimų apygardoje, buvo tikrinami jo(s) rezultatai vienmandatėje apygardoje, nevertinant to ar jis(-i) alternatyviai įgijo mandatą daugiamandatėje apygardoje.

6) *Opozicinės partijos frakcijos parlamentaro (-ės) politinė ambicija (perrinkimo siekis) toje pačioje rinkimų apygardoje* įtrauktas kaip priklausomas kintamasis siekiant įvertinti kontrafaktinę tyrimo hipotezę. Šiuo atveju, tam, kad kontrafaktinė hipotezė pasitvirtintų, siekiama įvertinti, ar egzistuoja statistiškai reikšmingas atvirkštinis ryšys tarp aktyvios opozicijos parlamentarų individualios teisėkūros ir jų politinės ambicijos siekti perrinkimo toje pačioje rinkimų apygardoje (daugiamandatės arba vienmandatės rinkimų apygardos tipų kategorijoje). Toks rezultatas galėtų sudaryti pagrindą svarstyti, kad „siekių konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo“ motyvacija galėtų būti potencialiai reikšminga opozicinių parlamentarų politinės strategijos dalis.

Tyrimo reikšmės nesuteiktos atvejais, jei atitinkamas (-a) Seimo narys (-ė) mirė, užėmė kitas svarbias pareigas: pavyzdžiui, Europos parlamento nario (-ės), mero (-ės), ar kitas pareigas dėl kurių atsisakė Seimo nario (-ės) mandato. Pažymėtina, kad renkant duomenis fiksuoti atvejai, kuomet opozicijoje veikiantys Seimo nariai darbo metu keitė partijas, Seimo frakcijas ar nusprendavo tęsti veiklą savarankiškai. Atvejais, kuomet šie pokyčiai esmingai aktualūs, pavyzdžiui, balsų kaitos pirminiame partijos sąrašė vertinimui, šie duomenys nebuvo traukiami į tyrimo apimtį. Kitais atvejais, pavyzdžiui, opozicinės partijos frakcijai pasipildžius nauju (-a) Seimo nariu (-e), jo (s) registruoti įstatymų (pakeitimo) projektai buvo fiksuojami tuo laikotarpiu, kai atitinkamas (-a) Seimo narys (-ė) dirbo opozicinėje Seimo frakcijoje.

2.1.2. Nepriklausomas kintamasis

Nepriklausomas kintamasis tyrimo – *individualiai Lietuvos Respublikos Seimo nario (-ės) per atitinkamą kadenciją registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų skaičius* (toliau – skaičius). Remiantis Lietuvos Respublikos Seimo statuto 9 straipsniu, Seimo nariai, greta kitų teisių, turi teisę rengti ir teikti Seimui svarstyti įstatymų bei kitų teisės aktų (pakeitimo) projektus, taip pat teikti pasiūlymus dėl įstatymų (pakeitimo) projektų, kurie svarstomi Seime.⁶¹ Šiame tyrimo analizuojami duomenys, susiję tik su įstatymų (pakeitimo) projektų registravimu. Pasiūlymai dėl įstatymų (pakeitimo) projektų nėra įtraukti į tyrimo apimtį, nes jie nėra teisės aktų projektai. Greta to, reikalavimai pasiūlymams dėl įstatymų (pakeitimo) projektų nėra tokie detalūs kaip įstatymų (pakeitimo) projektų rengimui. Remiantis ta pačia argumentacija į tyrimą neįtraukiami kiti teisės aktų projektų tipai, pavyzdžiui, Seimo rezoliucijų ar Seimo nutarimų projektai. Tyrimo atžvilgiu tai leidžia įvertinti išskirtinai įstatymų (pakeitimo) projektų gausos kaip nepriklausomojo kintamojo įtaką, taip pat išvengti potencialaus tyrimo rezultatų nenuoseklumo. Tam tikrais atvejais Lietuvos Respublikos Seimo nariai

---

⁶¹ Lietuvos Respublikos Seimo statutas.

linę itin gausiai teikti pasiūlymus dėl įstatymų projektų, pavyzdžiui, dėl atitinkamų metų valstybės ir savivaldybių biudžeto įstatymų projektų.

Tyrimo apimtyje įtraukiamos tik opozicinių partijų frakcijų parlamentarų iniciatyvos. Tai svarbu, nes Lietuvos Respublikos Seimo frakcijos ne visuomet formuojamos politinių partijų pagrindu. Atitinkamai, jei parlamentaro atstovaujama partija nėra parlamentinė, manytina, kad parlamentaro galimos motyvacijos aiškinimas grindžiant ryšiais su partija yra mažiau prognozuotinas, o tai galėtų iškreipti atliekamo tyrimo rezultatus. Taip pat tie atvejai, kuomet atitinkamas (-a) parlamentaras (-ė) registruoja įstatymo (pakeitimo) projektą individualiai, tačiau nurodo, kad tai atlieka Seimo narių darbo grupės ar kitos grupės vardu, taip pat nebuvo įtraukiami.

2.1.3. Kontroliniai kintamieji

Tyrimas įtraukia kontrolinius kintamuosius:

- *Politinė patirtis.* Opozicinės partijų frakcijos parlamentaro (-ės) politinė patirtis einant svarbias politinio pasitikėjimo pareigas įtraukta kaip kontrolinis kintamasis darant prielaidą, kad sukaupta atitinkamos politinės lyderystės patirtis gali būti svarbi aplinkybė visų darbe pristatomų hipotezių tikrinimui. Atitinkama politinė patirtis gali būti svarbi tiek atitinkamo (s) parlamentaro(-ės) atstovaujamos partijos vadovybei, kolegoms, tiek rinkėjams. Daroma prielaida, kad skirtingais atvejais atitinkamu (-a) politiškai patyrusiu (-e) parlamentaru (-e) gali būti labiau pasitikima rinkėjams skiriant pirmumo balsus daugiamandatės apygardoje perrinkimo siekiantiems kandidatams ar partijų vadovybėms svarstant kandidatūras į politinio pasitikėjimo pozicijas. Atliekant tyrimą relevantiška politinė patirtimi buvo laikomi atvejai, jei atitinkamas (-a) parlamentaras (-ė) ėjo svarbias politines pasitikėjimo pareigas paskutinės kadencijos metu jo(s) atstovaujamai politinei partijai esant valdančiosios Seimo daugumos dalimi, bet ne anksčiau nei paskutiniame politiniame cikle iki veiklos opozicijoje pradžios. Tokiu būdu, siekta aiškiai apibrėžti aktualią politinės patirtį, įvedant santykinai nesenos politinės patirties kriterijų.

Pakartotinai pažymėtina, kad tyrime svarbiomis politinio pasitikėjimo pareigomis laikomos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovų – Ministro Pirmininko ir ministrų, Lietuvos Respublikos Seimo valdybos narių – Seimo pirmininko bei pavaduotojų, Lietuvos Respublikos Seimo komitetų pirmininkų bei Lietuvos Respublikos Seimo frakcijų seniūnų pozicijos.

- *Rinkimų apygardos tipas.* Remiantis konkuruojančiomis prielaidomis, aktyvi opozicinių parlamentarų individuali teisėkūra daugiamandatėje (proporcinio atstovavimo) ir vienmandatėje (daugumos atstovavimo) apygardose gali veikti netapačiai. Remiantis vienu požiūriu, aktyvus įstatymų (pakeitimo) projektų registravimas gali suteikti reikšmingą individualios politinės veiklos viešumą bei maksimizuoti rinkėjų palaikymą parlamentarams, kurie siekia perrinkimo vienmandatėse

apygardose.⁶² Alternatyvia perspektyva, aktyvi individuali teisėkūra yra naudingesnė parlamentarams siekiantiems perrinkimo daugiamandatėje apygardoje. Šis požiūris grindžiamas tuo, kad įstatymų (pakeitimo) projektų rengimas ir registravimas reikalauja pastangų ir resursų, kuriuos vienmandatėse apygardose išrinkti parlamentarami galėtų išnaudoti tiesioginiam darbui su rinkėjais.⁶³ Atsižvelgiant į visa tai, rinkimų apygardos tipas į tyrimo apimtį įtraukiamas kaip kontrolinis kintamasis.

- *Politinės partijos sėkmė kituose rinkimuose.* Opozicinės partijų frakcijos parlamentaro (-ės) atstovaujamos partijos sėkmė kituose rinkimuose tyrime operacionalizuojama partijos gautų mandatų skaičiumi. Remiantis „siekio užimti valdžios pozicijas“ motyvacijos kaip galimai efektyvios strategijos perspektyva, partijos sėkmė gali turėti įtakos atitinkamo (s) parlamentaro (-ės) galimybėms užimti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas. Numanoma reikšmingesnė atitinkamos partijos politinė įtaka, dėka didesnio mandatų Seime skaičiaus, gali potencialiai reikšti palankesnes sąlygas parlamentarams įgyti svarbias politines pozicijas bei turėti kitas pozityvias implikacijas. Alternatyviai, prastesnis partijos pasirodymas bei, atitinkamai, mažesnė kvotos parlamente dalis, gali reikšti mažesnę svarbių politinių pozicijų kraitį – didesnę vidinę partijos narių konkurenciją dėl jų. Svarstant galimą politinės partijos sėkmės sąveiką su atitinkamo (s) parlamentaro (-ės) gautų balsų dinamika bei perrinkimo galimybėmis, darytina prielaida, kad poveikis būtų teigiamas, nes didesnė partijos sėkmė gali sąlygoti ir tiesioginę naudą perrinkimo siekiantiems partijos atstovams.

2.2. Tyrimo metodas

Tyrimui įgyvendinti atliekama statistinė individo lygmens kiekybinė analizė, naudojant logistinės regresijos modelį. Išskirtina, kad logistinės regresijos modelio tinkamumas minimas ir analizuotuose darbuose. Pavyzdžiui, L. Behrens et al. pažymi, kad atsižvelgiant į tai, jog priklausomi kintamieji yra dichotominiai rodikliai, kurie atskleidžia, pavyzdžiui, ar parlamentarami inicijavo pakeitimą, tikslinga taikyti logistinę regresiją.⁶⁴ Siekiant patikrinti iškeltas hipotezes ir daryti išvadas apie galimus priežastinius ryšius modeliuojama dvireikšmio kintamojo (priklausomo kintamojo) priklausomybė nuo regresoriaus (nepriklausomo kintamojo)⁶⁵:

- priklausomas kintamasis – dichotominis (kodai 0 arba 1);
- nepriklausomas kintamasis – kiekybinis (įgyja reikšmes skalėje nuo 0 iki 46);

---

⁶² Bowler, S. (2010). Private members' bills in the UK parliament: Is there an 'electoral connection'?. *The Journal of Legislative Studies*, 16(4), 476-494 psl.

⁶³ Høyland, B., Hobolt, S. B., & Hix, S. (2019). Career ambitions and legislative participation: The moderating effect of electoral institutions. *British journal of political science*, 49(2), 506-510 psl.

⁶⁴ Behrens, L., Nyhuis, D., & Gschwend, T. (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*, 78 psl.

⁶⁵ Vydas Čekanavičius ir Gediminas Murauskas, *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 17 psl.

- kontroliniai kintamieji – dichotominiai (kodai 0 arba 1).

Siekiant atsakyti į išsikeltas hipotezes, tyrimui atlikti naudojama laiko intervalų (angl. *time lag*) strategija. Tiriama Lietuvos Respublikos Seimo opozicinės partijos frakcijos nario (-ės) per vieną kadenciją individualiai registruotų teisės aktų projektų **skaičiaus** sąveika su:

1) atitinkamo (s) Lietuvos Respublikos Seimo nario (-ės) pozicijos kaita partijos rinkimų (daugiamandatės apygardos) pirminiame reitingavimo sąrašė kituose rinkimuose (kodai **0** – **užima žemesnę vietą** arba **1** – **užima aukštesnę vietą**);

2) atitinkamo (s) Lietuvos Respublikos Seimo nario (-ės) patekimu tarp dešimties pirmųjų partijos (daugiamandatės apygardos) pirminio reitingavimo sąrašo kandidatų kituose rinkimuose (kodai **0** – **nepateko** arba **1** – **pateko**);

3) atitinkamo (s) Lietuvos Respublikos Seimo nario (-ės) paskyrimu eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje (kodai **0** – **neinamos** arba **1** – **einamos**);

4) atitinkamo (s) Lietuvos Respublikos Seimo nario (-ės) gautų rinkėjų balsų kaita, vertinama jo balsų kaita perrinkimo siekiamoje apygardoje (kodai **0** – **mažiau** arba **1** – **daugiau**);

5) atitinkamo (s) Lietuvos Respublikos Seimo nario (-ės) perrinkimu kitoje kadencijoje toje pačioje apygardoje (kodai **0** – **neperrinko** arba **1** – **perrinko**).

6) atitinkamo (s) Lietuvos Respublikos Seimo nario (-ės) perrinkimo siekis toje pačioje rinkimų apygardoje (kodai **0** – **nesiekia** arba **1** – **siekia**).

Modelio tinkamumą rodo keli statistiniai įverčiai. Visų pirma, modelyje svarbus regresijos koeficientas, kuriuo remiantis galima vertinti kintamųjų poveikį. Atsižvelgiant į tai, kokią reikšmę įgyja regresijos koeficientas, galima spręsti, kaip keičiasi tikimybė, kad priklausomas kintamasis įgis kodo reikšmę 1 (pavyzdžiui, įgis svarbią politinio pasitikėjimo poziciją). Jei koeficientas teigiamas – tikimybė didėja, jei neigiamas – mažėja. Antras svarbus aspektas – galimybės. Tai tikimybių santykis, kuris parodo, kiek kartų viena reikšmė yra labiau tikėtina už kitą. Galimybių santykis rodo, kaip keičiasi priklausomojo kintamojo galimybė (tikimybių santykis) įgyti kodo reikšmę 1, kai atitinkamas nepriklausomas kintamasis padidėja vienu vienetu.⁶⁶ Siekiant tai nustatyti – tyrime bus matuojamas galimybių santykis. Jei jis yra >1 – didėjant nepriklausomam kintamajam – įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiui – priklausomo kintamojo galimybė ($=1$) didėja, tačiau jeigu galimybių santykis yra <1 – priklausomo kintamojo galimybė ($=1$) mažėja.

Tyrime determinacijos koeficientas – R kvadratas parodo, ar modelis bendrai yra tinkamas. Įgyja reikšmes iš intervalo $[0, 1]$. Kuo koeficiento reikšmė didesnė, tuo modelis geriau tinka duomenims. Ne itin gerai, jei R kvadratas yra labai mažas, pavyzdžiui, jei R kvadratas yra $<0,20$.

⁶⁶ Vydas Čekanavičius ir Gediminas Murauskas, *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 212-216 psl.

Tačiau logistinėje regresijoje R kvadratas yra pagalbinis kriterijus. Net jei jis mažas, pavyzdžiui R kvadratas <0,15, o kiti kriterijai reikšmingi – modelis laikomas tinkamu.⁶⁷

Taigi, iš viso tyrime, kaip iliustruota paveiksle Nr. 1, yra vienas nepriklausomas kintamasis, šeši priklausomi kintamieji bei trys kontroliniai kintamieji (atstovaujamos partijos sėkmė kituose rinkimuose, politinė patirtis, rinkimų apygardos tipas). Šiame darbe ieškoma ryšių tarp nepriklausomo kintamojo (įtraukiant kontrolinius kintamuosius) ir šešių minėtų priklausomų kintamųjų.

3. Tyrimas

Šiame skyriuje pateikiamas empirinis darbo tyrimas, kuris remiasi anksčiau suformuluotu teoriniu pagrindu ir aprašyta metodologija. Visos hipotezės patikrinamos ir vertinamos atskirai siekiant išsiaiškinti, ar jos sulaukė paramos ir kokie gauti ryšiai buvo pastebėti. Kiekviename iš poskyrių pateikiama opozicijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų gausos įtaka priklausomiems kintamiesiems, vertinamas kontrolinių kintamųjų efektas bei tikrinamos kitos hipotezės. Pagrindiniai rezultatai pateikiami žemiau esančiose lentelėse (Nr. 1; Nr. 2; Nr. 3; Nr. 4; Nr. 5).

3.1. Teisėkūros iniciatyvų gausos įtaka aukštesnėms ir aukštoms (TOP10) parlamentarų pozicijų galimybėms pirminiuose partijos kandidatų reitingavimo sąrašuose

Atlikus opozicijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų gausos bei šių parlamentarų pozicijų kaitos atstovaujama partijų pirminiuose reitingavimo sąrašuose duomenų statistinę analizę, tarp šių kintamųjų statistiškai reikšmingo ryšio nebuvo fiksuota (žr. Lentelė Nr. 1).

	Kaita p.sąrašė	TOP10
const	0.23 (0.34)	-1.37*** (0.38)
Politinė patirtis	-0.04 (0.38)	1.22*** (0.40)
Projektų skaičius	0.04 (0.03)	0.04 (0.03)
Apygarda	-0.55 (0.37)	0.71* (0.39)
N	124	127
R2	0.03	0.09

Lentelė Nr. 1. Statistinio reikšmingumo kodai: 0,001 ‘***’, 0,01 ‘**’, 0,05 ‘*’

⁶⁷ Vydas Čekanavičius ir Gediminas Murauskas, *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 212-216 psl.

Tikrinant pirmąją hipotezę (H1), kuria buvo tikėtasi, kad opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), individualiai registravęs (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turėtų įgyti geresnius šansus užimti santykinai aukštesnę vietą partijos (daugiamandatės apygardos) pirminiame reitingavimo sąraše, nebuvo rasta jokių statistiškai reikšmingų ryšių. Susiję kontroliniai kintamieji – politinė patirtis ir apygardos tipas taip pat statistiškai nereikšmingi, todėl plačiau aptariami nebus. Modelio determinacijos koeficientas (R kvadratas) yra itin mažas (0.03) bei paaiškina labai nedidelę dalį pirminių reitingavimo sąrašo pozicijų kaitos atvejų. Tai leidžia manyti, kad esminę įtaką pozicijų kaitai sąrašuose gali daryti kiti veiksniai. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad pirmoji tyrimo hipotezė (H1) nepasitvirtino.

Vertinant antrąją hipotezę (H2), buvo daroma prielaida, kad opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), individualiai registravęs (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turėtų įgyti geresnius šansus patekti tarp dešimties pirmųjų partijos (daugiamandatės apygardos) pirminio reitingavimo sąrašo kandidatų kituose rinkimuose. Vis dėlto, kaip ir pirmosios hipotezės tyrimo atveju, didesnis įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiaus koeficientas šiame modelyje nėra statistiškai reikšmingas. Tačiau statistiškai reikšmingas (1.22***) kontrolinio kintamojo – politinės patirties koeficientas indikuoja, kad politinė patirtis gali būti svarbus veiksnys patekimui į pirmąjį pirminio reitingavimo sąrašo dešimtuką. Atsižvelgiant į tai, svarstyta, kad pirminio partijos sąrašo kandidatų reitingavimo metu patyrusiems parlamentarams dažniau teikiama pirmenybė nei tokios patirties neturintiems. Tai galėtų būti aiškinama didesniu tokių politikų žinomumu visuomenėje dėl anksčiau eitų politiškai svarbių pozicijų ar turimu partijos politinės vadovybės palaikymu, tačiau to įvertinimui būtų svarbu apsvastyti kitas potencialiai aktualias aplinkybes, pavyzdžiui, skirtingų sąrašų sudarymo principų galimas reikšmes.

Kito kontrolinio kintamojo – apygardos tipo statistiškai reikšmingas koeficientas (0.71*) rodo, kad parlamentariai, siekiantys perrinkimo daugiamandatėje apygardoje, turi didesnę tikimybę patekti tarp pirmųjų dešimties partijos pirminio sąrašo kandidatų nei tie, kurie siekia perrinkimo vienmandatėje apygardoje. Manytina, kad tam įtakos galėtų turėti tiek tiriamo opozicijos reiškinių, tiek Lietuvos atvejo konteksto specifinės aplinkybės. Darytina prielaida, kad 1) esant nacionalinės politikos ir regioninės politikos lyderystės skirčiai bei 2) susiklosčius santykinai nesėkmingiems rinkimams (atstovaujamosioms partijoms nedalyvaujant vykdomojoje valdžioje), nacionalinės politikos lyderiai mandatus dažniau įgyja daugiamandatėje apygardoje, o tai galėtų iš dalies paaiškinti perrinkimo daugiamandatėje apygardoje siekiančių parlamentarų tikimybinį pranašumą įgyti aukštą poziciją (TOP10) daugiamandatės apygardos pirminiame sąraše. Vis dėlto, šiame tyrime partijų pirminių sąrašų reitingavimo Lietuvoje reikšminys plačiau nagrinėtas nebuvo, todėl minėtų prielaidų aiškinamąjį potencialą galėtų įvertinti papildomi tyrimai.

Nors antrajai hipotezei (H2) tikrinti sudaryto modelio determinacijos koeficientas (R kvadrato reikšmė – 0.09) vis dar mažas (<0.20), jis yra didesnis nei pirmosios hipotezės (H1) tikrinimo atveju. Tai rodo, kad modelis gali kiek geriau paaiškinti nepriklausomo ir kontrolinių kintamųjų įtaką priklausomam kintamajam. Svarbu pridėti, kad antrajai hipotezei (H2) tikrinti sudaryto modelio atveju, konstanta (const -1.37***) yra neigiama ir statistiškai reikšminga, o tai rodo, kad tikimybė patekti į pirmąjį dešimtuką gali būti maža, kai visi kintamieji, įskaitant įstatymų (pakeitimo) projektų skaičių, yra lygūs nuliui. Apibendrinant šio modelio rezultatus, pažymėtina, kad antroji tyrimo hipotezė (H2) taip pat nesulaukė paramos.

Svarstant galimas aptartų rezultatų priežastis, visų pirma, išskirtini tyrimo ribotumai. Didesnė duomenų apimtis, įtraukianti daugiau Seimo kadencijų, manytina, galėtų suteikti potencialiai daugiau įžvalgų apie šių kintamųjų sąveiką. Antra, partijų rinkimų pirminių reitingavimo sąrašų sudarymo principų neįvertinimas tyrime taip pat galėjo būti svarbus veiksnys tam, kad nebuvo fiksuotas statistiškai reikšmingas ryšys tarp nepriklausomo ir priklausomo kintamųjų. Atsižvelgiant į gautus rezultatus, manytina, kad partijų pirminio reitingavimo sudarymo tipų (atvirų, pusiau atvirų arba uždarų) reikšmė galėjo būti didesnė nei tikėtasi. Ši prielaida galėtų būti grindžiama tuo, kad tarp Lietuvoje veikiančių parlamentinių partijų galima fiksuoti visų aptariamų partijų pirminių reitingavimo sąrašų tipų atvejus. Remiantis šios srities tyrimais, jei aukščiausi sąrašo atstovai partijos pirminiame sąraše skiriami pirmumo balsų pagrindu, tokie politikai tam tikrais atvejais tikėtina galėtų save labiau pozicionuoti lyderiais-individualistais nei partijų atstovais, o tai – turėti įtakos jų savarankiškai politinei darbotvarkei.⁶⁸ Kita vertus, didelė partijos vadovybės įtaka deleguojant kandidatus aukščiausioms sąrašo pozicijoms gali sąlygoti labiau disciplinuoatą tvarką taikytiną partijai priklausantiems parlamentarams, kurie rengia ir individualiai registruoja teisėkūros iniciatyvas. Ji atitinkamai, manytina, galėtų būti ir skatinanti, ir stabdanti. Apibendrinant visa tai, neatsižvelgimas į partijų pirminių sąrašų sudarymo principų skirtumus laikytinas šio tyrimo trūkumu. To įvertinimas ateities tyrimuose laikytinas svarbiu. Tai galėtų padėti platesne apimtimi ir tiksliau įvertinti įstatymų (pakeitimo) projektų gausos sąveiką su parlamentarų pozicijų kaita pirminiuose partijų reitingavimo sąrašuose, kurie sudaromi skirtingais pagrindais.

3.2. Teisėkūros iniciatyvų gausos įtaka opozicijos parlamentarų galimybėms eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje

Atlikus opozicijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų gausos bei šių parlamentarų galimybių eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje

---

⁶⁸ Folke, O., Persson, T., & Rickne, J. (2016). The primary effect: Preference votes and political promotions. *American Political Science Review*, 110(3), 559-578.

duomenų statistinę analizę, tarp šių kintamųjų buvo fiksuotas statistiškai reikšmingas ryšys (žr. Lentelė Nr. 2).

	Svarbi pozicija	Balsų kaita	Perrinkimas
const	-0.74 (0.50)	-1.39*** (0.53)	-1.06 (0.66)
Politinė patirtis	2.16*** (0.46)	-0.15 (0.40)	1.51** (0.73)
Projektų skaičius	0.06* (0.03)	0.01 (0.02)	0.12** (0.06)
Partijos sėkmė	-0.02 (0.46)	1.86*** (0.51)	2.33*** (0.58)
Apygarda	-0.47 (0.40)	-0.44 (0.38)	0.72 (0.57)
N	130	129	131
R2	0.17	0.10	0.23

Lentelė Nr. 2. Statistinio reikšmingumo kodai: 0,001 '***', 0,01 '**', 0,05 '*'

Tikrinant trečiąją hipotezę (H3), buvo tikėtasi, kad opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), individualiai registravęs (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turėtų įgyti didesnius šansus eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje (jei atstovaujama partija sėkmingai pasirodė kituose parlamento rinkimuose – dalyvauja formuojant valdančiąją koaliciją). Tyrime fiksuotas registruotų įstatymo (pakeitimo) projektų skaičiaus koeficientas yra statistiškai reikšmingas (0,06*). Jis rodo, kad didėjant opozicijos Seimo nario užregistruotų įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiui, didėja jo galimybės užimti svarbią politinio pasitikėjimo poziciją. Pavyzdžiui, šio tyrimo apimtyje, pastebėtina, kad opozicijos Seimo nariui (-ei) užregistravus vieną įstatymo (pakeitimo) projektą, apie 6% didėja jo (s) galimybė (standartinė paklaida – 3%) užimti svarbią politinio pasitikėjimo poziciją kitą kadenciją. Tai leidžia teigti, kad aktyvi opozicijos parlamentarų individuali teisėkūra gali būti svarstoma kaip strategiškai efektyvi politinės karjeros kūrimo priemonė. Vertinant tai, kad fiksuotas statistinis reikšmingumas (0,06*) indikuoja silpną ryšį, papildomi didesnės apimties tyrimai, tikėtina, galėtų suteikti daugiau tiriamą reiškinį paaiškinančių įžvalgų.

Trečiojo modelio vertinimo atveju, taip pat pastebėtas stiprus kontrolinio kintamojo – politinės patirties statistinis reikšmingumas (2.16***). Tiriamame modelyje fiksuotas aiškus ryšys: esant tyrime apibrėžtai svarbiai politinei patirčiai, tikimybė, kad atitinkamas Seimo narys (-ė) bus deleguojamas svarbioms pareigoms kitoje kadencijoje didėja (jei atstovaujama partija sėkmingai pasirodė kituose parlamento rinkimuose – dalyvauja formuojant valdančiąją koaliciją). Tai leidžia manyti, kad atitinkama politinė patirtis yra svarbus kriterijus svarstant ir deleguojant kandidatus svarbioms politinio pasitikėjimo pozicijoms. Kiti kontroliniai kintamieji – partijos sėkmė bei rinkimų apygardos tipas nebuvo statistiškai reikšmingi, todėl papildomai neaptariami. Trečiajai hipotezei (H3) tikrinti sudaryto modelio determinacijos koeficientas (R kvadrato reikšmė – 0.17) yra pakankamas

teigti, kad šis modelis gali turėti aiškinamosios vertės. Vis dėlto, taip pat pridėtina, kad kiti neįvertinti veiksniai gali būti svarbūs tiriant kas sąlygoja paskyrimus į svarbias politinio pasitikėjimo pozicijas. Apibendrinimui, atsižvelgiant į tai, kad tyrimo apimtyje rastas tiesioginis statistiškai reikšmingas ryšys tarp aktyvios opozicijos parlamentarų individualios teisėkūros ir jų didesnių galimybių eiti svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje, galima teigti, kad trečioji hipotezė (H3) sulaukė paramos.

	Min.	Vid.	Maks.	Std	Atvejai
Partijos sėkmė	0.0	0.77	1.0	0.42	162
Politinė patirtis	0.0	0.35	1.0	0.48	162
Apygardos tipas	0.0	0.52	1.0	0.50	132
Projektų skaičius	0.0	5.55	46.0	7.28	161

Lentelė Nr. 4. Kontroliniai kintamieji ir nepriklausomas kintamasis

	Min.	Vid.	Maks.	Std	Atvejai
Patekimas į TOP 10	0.0	0.40	1.0	0.49	140
Kaita p. sąrašė	0.0	0.54	1.0	0.50	127
Svarbi pozicija	0.0	0.44	1.0	0.50	151
Perrinkimas	0.0	0.83	1.0	0.37	132
Balsų kaita	0.0	0.46	1.0	0.50	130
Politinė ambicija apy.	0.0	0.86	1.0	0.35	152

Lentelė Nr. 5. Priklausomi kintamieji

Pridėtina, kad įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiaus įtakos parlamentarų paskyrimams į svarbias politinio pasitikėjimo pozicijas vertinimui papildomą kontekstą gali suteikti surinktų duomenų statistinė lentelė (žr. Lentelė Nr. 4 ir Lentelė Nr. 5). Galima pastebėti, kad opozicijos Seimo nariai netapačiai aktyvūs teisėkūroje: individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų skaičius tiriamose kadencijose Seimo varijuoja nuo 0 iki 46, vidurkis siekia 5.55, o standartinis nuokrypis gana ryškus – 7.28. Remiantis šiais rodikliais, galima matyti tendenciją: kol dalis opozicijos Seimo narių, pastebėtina, labiau linkusi aktyviai individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus, kita dalis – labiau pasyvi šiuo atžvilgiu. Nors įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiaus bei politinės patirties veiksniai suteikia aiškinamosios vertės tiriamam reiškiniui, tačiau platesnes išvalgas apie vyraujančias opozicijos parlamentarų iniciatyvumo teisėkūroje tendencijos pagrindus galėtų suteikti papildomi tyrimai.

3.3. Teisėkūros iniciatyvų gausos įtaka opozicijos parlamentarų gautų rinkėjų balsų kaitai bei perrinkimo galimybėms

Atlikus opozicijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų gausos bei šių parlamentarų gautų rinkėjų balsų kaitos ir jų perrinkimo kitoje kadencijoje duomenų statistinę analizę, buvo gauti nevienareikšmiai šių kintamųjų rezultatai. Pastebėtas statistiškai reikšmingas ryšys tarp registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų gausos ir opozicijos parlamentarų perrinkimo galimybių, tačiau įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiaus įtaka gautų rinkėjų balsų kaitai nebuvo fiksuota statistiškai reikšminga (žr. Lentelė Nr. 2).

Nors ketvirtąją tyrimo hipotezę (H4) tikėtasi, kad opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), individualiai registravęs (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turėtų įgyti geresnius šansus gauti daugiau rinkėjų balsų kituose rinkimuose, tačiau toks ryšys identifikuotas nebuvo. Statistinio reikšmingumo tarp kontrolinių kintamųjų – politinės patirties ir apygardos tipo bei priklausomo kintamojo sąveikos taip pat nebuvo rasta. Vis dėlto, vienas kontrolinių kintamųjų – partijos sėkmė – fiksuotas statistiškai reikšmingu (1.86***), galinčiu turėti tiesioginį efektą gautų balsų kaitai. Tokia dinamika suponuoja, kad atstovaujamos politinės partijos sėkmė gali būti reikšminga sąlyga parlamentarams norint maksimizuoti rinkėjų palaikymą. Modelio determinacijos koeficientas (R kvadratas) yra mažas (0.10) bei paaiškina nedidelę dalį gautų rinkėjų balsų kaitos atvejų. Tai leidžia manyti, kad esminę įtaką gautų rinkėjų balsų kaitai gali daryti kiti veiksniai. Svarbu pridėti, kad ketvirtajai hipotezei (H4) tikrinti sudaryto modelio atveju, konstanta (const -1.39***), yra neigiama ir statistiškai reikšminga, o tai rodo, kad tikimybė opozicijos parlamentarui (-ei) gauti daugiau rinkėjų balsų yra neigiama, kai visi kintamieji, įskaitant, pavyzdžiui, įstatymų (pakeitimo) projektų skaičių, yra lygūs nuliui. Apibendrinant visa tai, galima teigti, kad ketvirtoji tyrimo hipotezė (H4) nepasitvirtino – įstatymų (pakeitimo) projektų gausos efektas parlamentarų gautų rinkėjų balsų kaitai nepastebėtas.

Penktąją tyrimo hipotezę (H5) tikėtasi, kad opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), individualiai registravęs (-usi) daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų, turėtų įgyti geresnius šansus būti perrinktas (-a) kituose rinkimuose toje pačioje apygardoje. Tyrime fiksuota, kad nepriklausomas kintamasis – įstatymų (pakeitimo) projektų skaičius turėjo statistiškai reikšmingą tiesioginį poveikį (0.12**) priklausomam kintamajam (perrinkimo galimybėms), kas reiškia, kad aktyvus parlamentaro (-ės) darbas įstatymų leidyboje, rengiant ir individualiai registruojant įstatymų (pakeitimo) projektus, gali didinti parlamentaro (-ės) tikimybę būti perrinktam (-ai). Remiantis modeliu, pavyzdžiui, opozicijos Seimo nariui (-ei) parengus ir individualiai užregistravus vieną įstatymo (pakeitimo) projektą, apie 12% (standartinė paklaida – 6%) gali didėti jo (s) galimybė būti perrinktam (-ai) kituose rinkimuose toje pačioje apygardoje (daugiamandatės ir vienmandačių apygardų kategorijoje). Pridėtina, kad statistinio reikšmingumo tarp kontrolinio kintamojo – apygardos tipo bei priklausomo kintamojo sąveikos nebuvo rasta.

Kaip ir susijusios ketvirtosios hipotezės (H4) atveju, penktajai hipotezei (H5) tikrinti sudarytame modelyje pastebėtas kontrolinio kintamojo – partijos sėkmės ryšys su perrinkimo galimybėmis. Atitinkamai, fiksuotas statistiškai reikšmingas efektas (2.33***), galintis turėti tiesioginį poveikį kontroliniam kintamajam. Tai reiškia, kad atstovaujamos politinės partijos sėkmė gali būti svarbi aplinkybė parlamentarų perrinkimo galimybėms. Darytina prielaida, kad sėkmingų partijai rinkimų atveju, padidėjus atitinkamos partijos narių mandatų parlamente skaičiui, perrinktieji partijos nariai (parlamentarai) rotuojasi rečiau, o atstovaujamos partijos frakcija, tikėtina, dažniau tik pildosi naujais nariais. Šiame kontekste, svarbu pažymėti, kad remiantis duomenimis pateiktais lentelėje Nr. 5, matomas gana aukštas opozicijos parlamentarų perrenkamų toje pačioje apygardoje vidurkio rodiklis, kuris siekia apie 83%. Vertinant tai, kad tiriamu laikotarpiu neperrenkamų opozicinių partijų parlamentarų yra santykinai mažiau – apie 17%, platesnės imties tyrimai, įtraukiantys daugiau Seimo kadencijų, galėtų būti svarbūs detalesniam nepriklausomo kintamojo įtakos įvertinimui.

Tiriant registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų gausos įtaką atitinkamų Seimo narių perrinkimo galimybėms, pastebėtas statistiškai reikšmingas kontrolinio kintamojo – politinės patirties tiesioginis poveikis (1.51**) priklausomam kintamajam. Tai reiškia, kad patirtis einant svarbias politinio pasitikėjimo pareigas gali didinti opozicijos Seimo narių perrinkimo toje pačioje rinkimų apygardoje galimybes. Atitinkamai, tai leidžia manyti, kad perrinkimo siekiančių opozicijos parlamentarų politinė patirtis gali būti svarbus kriterijus rinkėjams, nepaisant to, kurioje apygardoje (daugiamandatėje ar vienmandatėje) parlamentaras (-ė) siekia perrinkimo. Apibendrinant penktajai hipotezei (H5) sudarytą modelį, paminėtina, kad modelio determinacijos koeficientas (R kvadratas) yra tinkamas (0.23) teigti, kad šis modelis gali turėti aiškinamosios vertės. Vis dėlto, kiti neįvertinti veiksniai gali būti svarbūs tiriant kas veikia parlamentarų perrinkimo galimybes. Atsižvelgiant į visa tai, galima teigti, kad penktoji hipotezė (H5) sulaukė paramos.

Svarstant, kodėl tyrimo modelyje vienas priklausomas kintamasis (perrinkimo galimybės) patyrė nepriklausomo kintamojo poveikį, o kitas priklausomas kintamasis (gautų rinkėjų balsų kaita) – efekto nepatyrė, manytina, kad tam, visų pirma, Lietuvos rinkimų sistemos sąlygos galėjo turėti reikšmingą tyrime neapsvarstytą įtaką. Tam tikrais atvejais gautų rinkėjų balsų kaitos rodiklio pokytį – tiek vienmandatėje (I-ajame rinkimų į Seimą ture), tiek partijos daugiamandatės sąrašo reitingavimo metu – gali lemti santykinai maži gautų rinkėjų balsų pasikeitimai. Jie taip pat gali būti nereikšmingi atitinkamo (s) parlamentaro (-ės) perrinkimo atžvilgiu. Pavyzdžiui, atitinkamas (-a) opozicijos parlamentaras (-ė) gali gauti mažiau rinkėjų balsų nei buvusiuose rinkimuose, tačiau vis vien būti išrinktas (-a). Detaliau rinkimų apygardos tipo įtaka bus aptariama 3.5. poskyryje tikrinant septintąją tyrimo hipotezė (H7). Pridėtina, kad gautų rezultatų paaiškinimui gali būti svarbus duomenų

ribotumas. Tikėtina, kad didesnio Seimo kadencijų bei, atitinkamai, atvejų analizė suteiktų daugiau įžvalgų apie esamus gautų rinkėjų balsų kaitos ir perrinkimo reiškinius.

3.4. Iniciatyvų gausos įtaka opozicijos parlamentarų politinei ambicijai toje pačioje apygardoje (perrinkimo siekiui)

Siekiant įvertinti kontrafaktinę šeštąją tyrimo hipotezę (H6) buvo atlikta opozicijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų gausos ir šių parlamentarų politinės ambicijos toje pačioje apygardoje (perrinkimo siekio) atvejų statistinė duomenų analizė. Vis dėlto tarp šių kintamųjų nebuvo fiksuoti jokie statistiškai reikšmingi ryšiai (žr. Lentelė Nr. 3). Kontrafaktine hipoteze (H6) tikėtasi, kad opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), nesiekiantis toliau dalyvauti politikoje (nesiekiantis perrinkimo), turėtų individualiai pateikti statistiškai daugiau įstatymų (pakeitimo) projektų nei opozicinės partijos frakcijos parlamentaras (-ė), siekiantis toliau dalyvauti politikoje.

	Politinė ambicija apygardoje
const	3.42*** (1.15)
Politinė patirtis	-0.45 (0.87)
Projektų skaičius	0.27 (0.19)
Apygarda	-1.52 (1.12)
N	131
R2	0.15

Lentelė Nr. 3. Statistinio reikšmingumo kodai: 0,001 ‘***’, 0,01 ‘**’, 0,05 ‘*’

Svarbu išskirti, kad šeštajai hipotezei (H6) tikrinti sudaryto modelio atveju, konstanta (const -3.42***) fiksuota neigiama ir statistiškai reikšminga. Tai indikuoja mažėjančią tikimybę, jog opozicijos parlamentaras (-ė) sieks perrinkimo toje pačioje apygardoje, kai visi kintamieji, įskaitant įstatymų (pakeitimo) projektų skaičių, yra lygūs nuliui. Kitaip tariant, pavyzdžiui, jei parlamentaras (-ė) neturi patirties einant svarbias politinio pasitikėjimo pareigas, nėra iniciatyvus (-i) registruojant įstatymų (pakeitimo) projektus, yra rinktas (-a) vienmandatėje apygardoje, jis (-i) labiau tikėtina nesieks perrinkimo toje pačioje apygardoje nei atitinkamai priešingus rodiklius turintis (-i) parlamentaras (-ė).

Atsižvelgiant į visa tai, galima teigti, kad šeštoji tyrimo hipotezė (H6) nesulaukė paramos. Tyrimo rezultatai nesudaro prielaidų svarstyti „politikos pokyčio“ paskatų modelio kaip potencialiai efektyvaus modelio aiškinti opozicinių parlamentarų politinės strategijos įstatymų (pakeitimo) projektų rengimui ir registravimui.

3.5. Rinkimų apygardos tipo veiksnys

Nors siekiant įvertinti septintąją tyrimo hipotezę (H7) tikėtasi, kad opozicinių partijų frakcijų parlamentarų, išrinktų daugiamandatėje apygardoje (pagal sąrašą), individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų skaičiaus ir gautų rinkėjų balsų kaitos ir/arba perrinkimo ryšys kituose rinkimuose turėtų būti didesnis nei opozicinių partijų frakcijos parlamentarų, išrinktų vienmandatėje apygardoje, tačiau statistiškai reikšmingų ryšių šiuose modeliuose fiksuota nebuvo.

Remiantis pateiktais duomenimis (žr. Lentelė Nr. 2), kontrolinio kintamojo – rinkimų apygardos tipo reikšmė priklausomam kintamajam balsų kaitai rasta atvirkštinė, tačiau statistiškai nereikšminga (-0,44). Neigiamas apygardos tipo koeficientas modelyje gali indikuoti, kad parlamentarai, siekiantys perrinkimo daugiamandatėje apygardoje, gali turėti mažesnę tikimybę, kad jų balsų skaičius padidės, lyginant su parlamentarais, siekiančiais perrinkimo vienmandatėje apygardoje. Vis dėlto, šis poveikis nėra statistiškai reikšmingas. Tai reiškia, kad nors modelis rodo tendenciją, jis nesuteikia tvirto pagrindimo, kuris leistų teigti, kad rinkimų apygardos tipas yra svarbus veiksnys, potencialiai lemiantis parlamentarų gaunamų rinkėjų balsų pokyčius.

Iš dalies panaši situacija susiklostė vertinant ir kontrolinio kintamojo reikšmę kitam priklausomam kintamajam – opozicijos parlamentarų perrinkimo galimybėms. Fiksuojamas apygardos tipo koeficientas (0.72) rodo tiesioginį, tačiau statistiškai nereikšmingą apygardos tipo ryšį su parlamentarų perrinkimo galimybėmis. Šiame modelyje galima pastebėti, kad parlamentarai, siekiantys perrinkimo daugiamandatėje apygardoje, gali turėti didesnę tikimybę būti perrinkti lyginant su vienmandatėse apygardose perrinkimo siekiančiais parlamento nariais. Kadangi šis poveikis nėra statistiškai reikšmingas, šio rodiklio reikšmė taip pat lieka neapibrėžta.

Svarstyтина, kad matomas skirtingas, tačiau statistiškai nereikšmingas kontrolinio kintamojo (apygardos tipo) reikšmes parlamentarų gaunamų balsų kaitai bei perrinkimo galimybėms, kaip ir kitais atvejais, gali lemti Seimo rinkimų sistemos specifiskumas bei duomenų trūkumas. Šiame tyrime, parlamentarų, kurie išrinkti vienmandatėse apygardose, balsų kaitos įvertinimui buvo analizuojami skirtingų Seimo rinkimų I-ojo turo duomenys. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad rinkimai į Seimą vyksta du turus, jei I-ajame ture nei vienas kandidatas nesurenka daugumos rinkėjų balsų, tikėtina, kad tam tikrais atvejais dėl šios priežasties galėjo susiklostyti paradoksalios situacijos. Pavyzdžiui, parlamentaras (-ė) galėjo gauti daugiau rinkėjų balsų I-ojo turo metu nei ankstesnių rinkimų metu, patekti į II-ąjį turą, tačiau likti neišrinktas (-a). Ateities tyrimuose šios ir kitos aplinkybės turėtų būti geriau atliepiamos siekiant įvertinti rinkimų apygardos tipo galimus efektus parlamentarų gaunamų rinkėjų balsų kaitai bei perrinkimo galimybėms.

Išvados

Siekiant įvertinti, kokią įtaką opozicijos Seimo narių individualios teisėkūros pastangos turi jų tolimesnėms politinės karjeros galimybėms bei rinkėjų pasitikėjimo maksimizavimui, buvo atlikti keli žingsniai. Pirmiausia, išanalizuotos aktualios mokslinės literatūros bei akademinų tyrimų pagrindu buvo išskirtos „siekioti užimti valdžios pozicijas“, „siekioti maksimizuoti rinkėjų balsus“ bei „siekioti konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo“ motyvacijos. „Siekioti užimti valdžios pozicijas“ motyvacija buvo apibrėžta dvejomis prieigomis: 1) vertinant parlamentarų pozicijos pirminiame partijos reitingavimo sąraše kaitą; ir 2) analizuojant paskyrimus į svarbias politinio pasitikėjimo pareigas kitoje kadencijoje. Atitinkamai, „siekioti maksimizuoti rinkėjų balsus“ motyvacija buvo operacionalizuojama taip pat dvejomis prieigomis: 1) vertinant parlamentarų gautų rinkėjų balsų kaitą; ir 2) lyginant atitinkamo (s) parlamentaro (-ės) rinkiminiuosius rezultatus toje pačioje rinkimų apygardoje. „Konkrečių politikos sprendimų įgyvendinimo siekioti“ motyvacija tyrime nelaikyta pagrindine. Siekiant iš anksto jos visiškai neatmesti, įtraukta atskira (kontrafaktinė) hipotezė, jos perspektyvumo aiškinant tiriamą reiškinį galimybėms įvertinti – ji nepasitvirtino. Tyrime aktualiu laikytas rinkimų apygardos tipas. Manoma, kad rinkimų sistemos specifiškumas taip pat gali turėti įtakos parlamentaro paskatoms aktyviai veikti teisėkūroje, ypač tuo atveju, jei pastangos žinomumui didinti ir aktyvi veikla teisėkūroje veikia pakeičiančiai. Atitinkamai, rinkimų apygardos tipas įtrauktas kontroliniu kintamuoju, tačiau statistiškai reikšmingi jo ryšiai su priklausomais kintamaisiais nefiksuoti. Norint padidinti modelių aiškinamąjį potencialą, tyrime taip pat buvo įtraukti kiti kontroliniai kintamieji: partijos sėkmė, politinė patirtis einant svarbias politinio pasitikėjimo pareigas.

Hipotezėms patikrinti buvo atlikta individo lygmenų kiekybinė analizė ir sudaryti dvinarės logistinės regresijos modeliai, naudojantis surinktais nuo 2004 m. Lietuvos Respublikoje veikusiu IX-XIII Seimų, išskyrus XI-ojo Seimo, duomenimis. Tiriant įstatymų (pakeitimo) projektų įtaką priklausomiems kintamiesiems gauti netapatūs rezultatai.

Visų pirma, trečioji hipotezė (H3) sulaukė paramos – pastebėtas statistiškai reikšmingas tiesioginis ryšys tarp opozicijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymo (pakeitimo) projektų skaičiaus ir geresnių parlamentaro (-ės) galimybių užimti svarbią politinio pasitikėjimo poziciją. Tiriamu laikotarpiu fiksuota, kad opozicijos Seimo nariui (-ei) užregistravus vieną įstatymo (pakeitimo) projektą, apie 6% (standartinė paklaida – 3%) didėjo jo (s) galimybė užimti svarbią politinio pasitikėjimo poziciją kitą kadenciją (jei atstovaujama partija sėkmingai pasirodė kituose parlamento rinkimuose – dalyvavo formuojant valdančiąją koaliciją). Kontrolinio kintamojo – politinės patirties įtraukimas sustiprino šio modelio aiškinamąją galią. Šie rezultatai leidžia teigti, kad aktyvi opozicijos parlamentarų individuali teisėkūra gali būti vertinama kaip strategiškai efektyvi

politinės karjeros kūrimo priemonė. Vis dėlto labiau reikšmingai paaiškinančioms išvadoms reikalingi papildomi ir didesnės apimties tyrimai.

Penktoji hipotezė (H5) taip pat sulaukė paramos – rastas statistiškai reikšmingas tiesioginis ryšys tarp opozicijos parlamentarų individualiai registruotų įstatymų (pakeitimo) projektų gausos ir didesnių perrinkimo galimybių kitoje kadencijoje toje pačioje apygardoje. Tiriamu laikotarpiu fiksuota, kad opozicijos Seimo nariui (-ei) parengus ir individualiai užregistravus vieną įstatymo (pakeitimo) projektą, apie 12% didėjo jo (s) galimybė (standartinė paklaida – 6%) būti perrinktam (-ai) kituose rinkimuose toje pačioje apygardoje (daugiamandatės ir vienmنداčių apygardų kategorijoje). Papildomai įtraukti kontroliniai kintamieji – atstovaujamos partijos sėkmė rinkimuose bei parlamentaro (-ės) politinė patirtis, einant svarbias politinio pasitikėjimo pareigas, geriau paaiškino šį modelį. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad fiksuotas santykinai aukštas opozicijos parlamentarų perrinkimo vidurkis (83%), labiau paaiškinančiam nepriklausomo kintamojo reikšmės įvertinimui, ypač perrinkimo galimybių atžvilgiu, būtų naudingi išsamesni tyrimai.

Tad šiuo magistro darbu, pritaikius aktualius teorinius modelius, siekta pateikti daugiau įžvalgų apie Lietuvoje susiklosčiusią išskirtinai aktyvaus įstatymų keitimo bei priėmimo situaciją. Didžiausias dėmesys skirtas iš pirmo žvilgsnio sudėtingai paaiškinamam opozicijoje dirbančių Seimo narių aktyvumui teisėkūroje. Tyrimo rezultatai rodo, kad opozicijoje dirbantys Seimo nariai gali turėti jiems strategiškai svarbias paskatas rengti ir individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus. Atsižvelgiant į tai, ne mažai tikėtinas rezultatas, o pats procesas gali kurti naudą aktyviems opozicijos parlamentarams: didinti jų paskyrimo į svarbias politines pareigas kitoje kadencijoje ir perrinkimo galimybes. Buvo fiksuota, kad abu pagrindiniai tyrime naudoti paskatų modeliai – „siekiu užimti valdžios pozicijas“ bei „siekiu maksimizuoti rinkėjų balsus“ sulaukė paramos. Vis dėlto, surinkti duomenys bei atliktas tyrimas nėra pakankami galutinėms išvadoms dėl sąveikumo ryšių. Būtina tirti didesnę imtį Seimo kadencijų. Taip pat nėra aišku, ar patys opozicijoje veikiantys Seimo nariai, imdamiesi aktyvaus darbo teisėkūroje, sąmoningai ir toliaregiškai vertina galimas tokio veikimo pasekmes. Todėl reikšmingas įžvalgas apie individualias paskatas inicijuoti įstatymų (pakeitimo) projektus, manytina, galėtų suteikti ekspertiniai interviu su buvusiais ir esamais opozicijos Seimo nariais.

Galiausiai, svarbu pažymėti, kad šiuo darbu nesiekta racionalizuoti konkrečių opozicijos parlamentarų veiksmų (sprendimų rengti ir individualiai registruoti įstatymų (pakeitimo) projektus), nes racionalizacija nebūtinai atitiktų parlamentarų motyvus. Darbu norėta tiriamu laikotarpiu įvertinti aktyvios opozicijos narių elgsenos teisėkūroje sąveikas su vėlesniais reiškiniais. Fiksuotų sąveikų egzistavimas tiriamu laikotarpiu gali tapti pagrindu platesniems srities tyrimams, kartu argumentuotai papildyti vyraujančias aktyvios teisėkūros Lietuvoje aiškinimo perspektyvas. Atliktas tyrimas suteikia pagrindą svarstyti, kad dalis intensyvaus registruojamų įstatymų (pakeitimo) projektų srauto

gali būti grindžiama iš pirmo žvilgsnio netikėta prielaida – pats teisėkūros procesas ar jo inicijavimas, o ne teisės akto priėmimas, įstatymų leidėjams gali būti svarbesnė veiklos paskata. Šiame kontekste, gerbiant tai, kad Seimo nariai turi konstitucinę teisę registruoti įstatymų (pakeitimo) iniciatyvas bei vertinant tyrimo rezultatus – esant paskatoms Seimo nariams būti kiekybiškai aktyviems, viena iš priemonių siekiant kokybiško, o ne skaitlingo teisės aktų srauto, svarstyti, galėtų būti kruopštesnis esamų reikalavimų įstatymų (pakeitimo) projektų rengimui taikymas ir jų kontrolė praktikoje. Tai svarbu, nes Lietuvos Respublikos Seimo statuto 135 straipsnis jau numato detalius reikalavimus teikiams registruoti teisės aktų projektams: pavyzdžiui, numato prievolę, registruojant įstatymo (pakeitimo) projektą, pateikti numatomo teisinio reguliavimo poveikio ar galimų neigiamų pasekmių vertinimą.⁶⁹ Vis dėlto, nors Seimo narių teikiamų teisinio reguliavimo poveikio vertinimų analizė nebuvo tyrimo apimtyje, tačiau duomenų rinkimo etape pastebėti itin dažni atvejai, kuomet įstatymo (pakeitimo) projektus lydinčiuose aiškinamuosiuose raštuose buvo nurodyta, kad „priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma“. Tai gali reikšti, kad Seimo nariai inicijuodami ne visuomet įvertina ar turi resursų tinkamai apsvarstyti teikiamų siūlymų galimas implikacijas praktikoje.

Apibendrinant visa tai, galima išskirti kelias tyrimo rezultatais grįstas rekomendacijas: 1) siūlytina plėsti tyrimo apimtį pasitelkiant konkurencinės elgsenos paskatų modelius: tirti didesnę Seimo kadencijų imtį; 2) siūlytina įvertinti tyrimo atradimus atliekant ekspertinius interviu su buvusiais ir esamais (opozicijos) parlamentarais; 3) siūlytina detaliai įvertinti kaip nuosekliai Seimo nariai, registruodami įstatymų (pakeitimo) projektus, apsvarsto galimas siūlomo reguliavimo pasekmes. Didesnis dėmesys teisės aktų rengimo procesui ir galimoms paskatoms, o ne (tik) jau susiklosčiusiam skaitlingam teisės aktų gausos rezultatui, gali suteikti daugiau vertės tiek geriau suprantant aktyvios teisėkūros fenomeną, tiek sprendžiant neigiamas šio reiškinių pasekmes.

---

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Seimo statutas.

Literatūros sąrašas

- Allen, Peter & Cutts, David (2017). Aspirant candidate behaviour and progressive political ambition. *Research & Politics*, 4(1).
- Behrens, Lion, Nyhuis, Dominic, & Gschwend Thomas (2023). Political ambition and opposition legislative review: Bill scrutiny as an intra-party signalling device. *European Journal of Political Research*.
- Bowler, Shaun (2010). Private members' bills in the UK parliament: Is there an 'electoral connection'? *The Journal of Legislative Studies*, 16(4).
- Bräuning, Thomas, Brunner, Martin & Däubler, Thomas (2012). Individualistic or Party-Oriented Legislative Activity: How Electoral Incentives Shape Belgian MPs' Bill Initiation Strategies. *European Journal of Political Research*, 51(5).
- Brunner, Martin (2012). Parliaments and legislative activity: Motivations for bill introduction. *Springer Science & Business Media*.
- Čekanavičius, Vydas ir Murauskas, Gediminas (2014). *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Cokelaere, Hanne (2024 m. balandžio 23 d.). The European Parliament by the numbers. POLITICO.
- Dockendorff, Andres. (2019). Who is ready to climb the hill? The effect of legislative activity on promotion to higher offices in Chile. *The Journal of Legislative Studies*, 25(2).
- Folke, Olle, Persson, Torsten & Rickne, Johanna (2016). The primary effect: Preference votes and political promotions. *American Political Science Review*, 110(3), 559-578 psl.
- Høyland, Bjørn, Hobolt, Sara B., & Hix, Simon (2019). Career ambitions and legislative participation: The moderating effect of electoral institutions. *British journal of political science*, 49(2).
- König, Thomas, Lin, Nick & Silva, Thiago N. (2023). Government dominance and the role of opposition in parliamentary democracies. *European Journal of Political Research*, 62(2).
- Louwerse, Tom & Van Vonno, Cynthia (2022). Moving up or down: parliamentary activity and candidate selection. *The Journal of Legislative Studies*, 28(2).
- Lukošaitis Alvidas (2015 m. kovo 25 d.) *Teisėkūros tendencijos ir rodikliai Europos Sąjungos valstybėse ir Lietuvoje*. Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas.
- Lukošaitis, Alvidas (2020). Teisėkūra Lietuvoje: instituciniai ir kultūriniai problemų suvokimo fragmentai. *Parlamento studijos*, (28).
- Müller, Wolfgang C., & Strøm, Kaare (Eds.) (1999). *Policy, office, or votes?: how political parties in Western Europe make hard decisions*. Cambridge University Press.

- Nicoll Victor, Jennifer (2011). Legislating versus campaigning: The legislative behavior of higher office-seekers. *American Politics Research*, 39(1).
- Russell, Meg, Gover, Daniel, Wollter, Kristina & Benton, Meghan. (2017). Actors, motivations and outcomes in the legislative process: Policy influence at Westminster. *Government and Opposition*, 52(1).
- Shomer, Yael (2009). Candidate selection procedures, seniority, and vote-seeking behavior. *Comparative Political Studies*, 42(7).
- Sieberer, Ulrich (2010). Behavioral consequences of mixed electoral systems: Deviating voting behavior of district and list MPs in the German Bundestag. *Electoral Studies*, 29(3).
- Strom, Kaare (1990). A behavioral theory of competitive political parties. *American journal of political science*.
- Wegmann, Simone (2022). Policy-making power of opposition players: a comparative institutional perspective. *The journal of legislative studies*, 28(1).
- Wilson, Steven Lloyd, Ringe, Nils & van Thomme, Jack (2016). Policy leadership and re-election in the European Parliament. *Journal of European Public Policy*, 23(8).

Kiti šaltiniai

- LRT reportažas (2023 m. birželio 25 d.). „Nesibaigianti teisės aktų gausa“. Nuoroda: https://www.youtube.com/live/J2dwEeI0VhQ?si=wPgcm734MGX_Rnas&t=663
- Lietuvos Respublikos Konstitucija.
- Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija.
- Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius (2024 m. sausio 8 d.). 2020–2024 m. kadencijos Lietuvos Respublikos Seimo veiklos teisėkūros srityje tendencijos (I–VII sesijų statistinių duomenų apžvalga).
- Lietuvos Respublikos Seimo statutas.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija.
- Valstybės kontrolė (2018 m. kovo 16 d.). Valstybinio audito ataskaita: „Teisėkūros procesas“. Nr. VA-2018-P-40-6-2.
- Vyriausioji rinkimų komisija.

Summary

The thesis investigates the relationship between the legislative activity of opposition MPs in Lithuania and their subsequent political careers and voter confidence. It specifically examines whether the number of draft laws registered individually by these MPs correlates with improved positioning in party rankings, better election outcomes, and securing significant political trust positions in a future term.

The thesis categorizes possible MP motivations into three types: seeking positions of power (office-seeking motivation), maximizing votes (vote-seeking motivation), and implementing specific policies (policy-seeking motivation). However, the primary focus is on the first two. A historical data set from the 9th to the 13th Seimas, excluding the 11th, forms the empirical basis of the analysis.

Hypotheses tested include the chances of achieving higher or top party rankings, re-election, and securing important political roles based on legislative activity. Quantitative analysis using logistic regression models is employed to validate the hypotheses. The study's results indicate that MPs who individually registered more draft laws have statistically significant chances of securing important political trust positions and being re-elected in the same constituency. Control variables such as political experience and party success were considered, which in some cases strengthened the observed relationships.

Active law-making by opposition MPs can be a strategic tool for career advancement, suggesting that individual legislative efforts may help in securing political positions and enhancing re-election prospects. The study suggests that more extensive research, including a wider range of data and qualitative interviews with MPs, is necessary to fully understand the dynamics at play.

Priedas Nr. 1

LRS narys Nr.	Partijos sėkmė	Politinė patirtis	Politinė ambicija apygardoje	Projektų skaičius	Patekimas tarp TOP10 partijos pirminio sąrašo kandidatų	Pozicijos pirminiame sąrašė kaita	Svarbi pozicija	Perrinkimas toje pačioje apygardoje	Balsų kaita	Apygardos tipas	Kadencijos metai
1	1	0	0	14	0		0				2016-2020
2	1	0	1	4	0	0	0	1	0	1	2016-2020
3	1	1	1	28	1	1	1	1	1	1	2016-2020
4	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	2016-2020
5	1	0	1	3	1	0	1	1	1	1	2016-2020
6	1	1	0	1	0		0				2016-2020
7	1	1	0	0	0		0				2016-2020
8	1	0	1	0	0		0				2016-2020
9	1	0	1	4	0	1	1	1	1	1	2016-2020
10	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	2016-2020
11	1	0	1	5	0	0	0	1	0	1	2016-2020
12	1	1		0			0				2016-2020
13	1	0	1	7	0	0	1	1	0	1	2016-2020
14	1	0	1	14	1	1	1	1	1	1	2016-2020
15	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2016-2020
16	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0	2016-2020
17	1	1		1			0				2016-2020
18	1	0	1	3	0	1	0	1	0	1	2016-2020
19	1	0	1	3	0		0	1	1	0	2016-2020
20	1	0	1	4	1	0	1	1	1	0	2016-2020
21	1	0	0	2	0		0				2016-2020
22	1	0	1	13	0	1	1	1	0	0	2016-2020
23	1	0	0	1	0		0				2016-2020
24	1	0	1	7	0	0	0	1	0	1	2016-2020
25	1	0	1	1	0		0				2016-2020
26	1	1	1	15	0	1	1	1	0	0	2016-2020
27	1	1	1	6	0	1	0	1	0	0	2016-2020
28	1	1	1	20	1	1	1	1	1	1	2016-2020
29	1	0	1	5	1	1	1	1	0	0	2016-2020
30	1	0	1	21	0	1	1	1	1	1	2016-2020
31	1	1	1	0	0	1	1	1	0	1	2016-2020
32	1	0	1	6	0	1	0	1	1	0	2016-2020
33	1	1	1	11	0	1	1	1	1	1	2016-2020
34	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	2016-2020
35	1	1	1	2	0	0	0	1	0	1	2016-2020

36	1	0		0	0						2016-2020
37	1	0	1	1	0	1	0	0	1	1	2016-2020
38	1	0	1	3	0	0	0	1	0	1	2016-2020
39	1	0	1	7	1	1	1	1	1	1	2016-2020
40	1	0	1	3	0	1	1	1	1	0	2016-2020
41	1	0	1	0	0	1	1	1	0	0	2016-2020
42	1	0	1	0	1	0	0	1	0	1	2016-2020
43	1	0	0	3							2016-2020
44	1	0	1	0	0	1	0	1	1	0	2016-2020
45	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	2016-2020
46	1	0		10	1						2016-2020
47	1	1		2							2016-2020
48	1	1	1	8	1	0	0	1	0	1	2016-2020
49	1	0	1	13	1	0	1	1	0	1	2016-2020
50	1	1	1	0	0	0	0	1	0	1	2016-2020
51	1	0	1	0	0	1	1	1	1	0	2016-2020
52	1	0	0	0	0	1	0	0		0	2016-2020
53	1	1	0	0							2016-2020
54	1	0	0	0							2016-2020
55	1	0	1	4	0	1	0	0	0	0	2016-2020
56	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0	2016-2020
57	0	0	1	3	1	1	0	1	0	1	2008-2012
58	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	2008-2012
59	0	0	1	11	0	1	0	1	0	0	2008-2012
60	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	2008-2012
61	0	0	1	25	0	1	1	1	1	0	2008-2012
62	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2008-2012
63	0	0	1	5	1	1	1	1	0	1	2008-2012
64	0	0	1	15	1	1	1	1	0	1	2008-2012
65	0	0	1	4	0	0	0	1	1	1	2008-2012
66	0	0	1	25	0	0	0	0	0	0	2008-2012
67	0	0	1	1	1	0	0	1	0	1	2008-2012
68	0	0	1	6	0	1	0				2008-2012
69	0	0	1	5	1	1	0	1	0	1	2008-2012
70	0	0	1	9	1	1	0	1	0	0	2008-2012
71	0	0	1	46	1	1	1	1	1	0	2008-2012
72	1	0	1	2	1	0	0	1	1	0	2008-2012
73	1	0	1	2	1	1	1	1	1	0	2008-2012
74	1	1	1	0	1	0	1	0	0	1	2008-2012
75	1	0	1	18	1	0	0	1	1	1	2008-2012
76	1	0	1	12	1	1	1	1	1	1	2008-2012
77	1	1	1	3	0	0	1	1	0	1	2008-2012
78	1	0	1	0	1	0	0	1	1	1	2008-2012
79	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	2008-2012

80	1	1	1	4	1	0	1	1	1	1	2008-2012
81	1	0	1	3	0	0	0	1	0	1	2008-2012
82	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	2008-2012
83	1	0	1	10	0	0	0	1	0	1	2008-2012
84	1	1	1	6	1	1	1	1	1	1	2008-2012
85	1	0		3	1	0					2008-2012
86	1	0	1	7	0	1	1	1	1	0	2008-2012
87	1	0	1	2	1	1		1	1	1	2008-2012
88	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	2008-2012
89	1	0	1	9			0				2008-2012
90	1	1	1	7	1	1	1	1	1	0	2008-2012
91	1	0	1	0			0	0	0	0	2008-2012
92	1	1	0	2			0				2008-2012
93	1	0	1	0	0	1	0	1	1	0	2008-2012
94	1	0	1	0	0	0	0				2008-2012
95	1	1	0	5			0				2008-2012
96	1	1		2							2008-2012
97	1	1	1	1	0	0	1	1	0	1	2008-2012
98	1	0	1	1	0	1	0	1	1	0	2008-2012
99	1	0	1	4	1	1	1	1	1	1	2008-2012
100	1	0		0							2008-2012
101	1	0	1	3	0	1	0	1	1	0	2008-2012
102	1	0	1	11	0	1	0	1	1	1	2008-2012
103	1	0	1	2	1	1	0	1	1	1	2008-2012
104	1	0		0							2008-2012
105	1	1	1	8	0	0	1	1	0	1	2008-2012
106	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	2008-2012
107	1	1	1	6			0	1	0	0	2008-2012
108	1	1	1	6	0	1	1	1	1	0	2008-2012
109	1	1	1	15	1	1	1	1	1	1	2008-2012
110	1	0	1	5			0	0		0	2008-2012
111	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	2008-2012
112	1	1	1	11	1	1	1	1	1	1	2008-2012
113	1	0	1	36	0	1	0	1	0	0	2008-2012
114	1	0	1	12	0	0	0	1	0	1	2004-2008
115	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	2004-2008
116	1	0	1	4	0	0	0	1	1	0	2004-2008
117	1	0	1	14	0		0	1	1	0	2004-2008
118	1	0	0	5			0				2004-2008
119	1	1	1	4	1	1	1	1	1	0	2004-2008
120	1	0	1	4	0	0	0	1	1	0	2004-2008
121	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	2004-2008
122	1	0	1	15	0	0	0	1	0	0	2004-2008
123	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2004-2008

124	1	0	0	2			0				2004-2008
125	1	0	1	0	0	0	1	1	1	0	2004-2008
126	1	1	1	2	1	0	1	1	0	0	2004-2008
127	1	1	1	3	1	1	1	1	0	0	2004-2008
128	1	0	1	6	0	0	0	1	1	0	2004-2008
129	1	0	1	4	0	1	0	1	1	0	2004-2008
130	1	1	1	8	0	0	1	1	1	0	2004-2008
131	1	0	0	3	0	0	0	1	1	1	2004-2008
132	1	0	1	9	0	0	1	1	0	0	2004-2008
133	1	1	1	38	1	0	1	1	0	1	2004-2008
134	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1	2004-2008
135	1	0	1	6	0	0	1	1	0	0	2004-2008
136	1	0	0	15			0				2004-2008
137	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1	2004-2008
138	1	0		2			0				2004-2008
139	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	2004-2008
140	1	1	0	6	0	0	0	1	0	1	2004-2008
141	0	0	1	6	1	0	0	0	0	0	2004-2008
142	0	1	1	1	1	1	0	1	0	1	2004-2008
143	0	0	1	7			0	0	0	1	2004-2008
144	0	1	1	3	1	1	1	0	0	0	2004-2008
145	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1	2004-2008
146	0	0	1	2	0	0	0	0	0	1	2004-2008
147	0	0	1	5	0		1	1	0	0	2004-2008
148	0	1	1	3	1	0	1	1	0	0	2004-2008
149	0	0	1	5	1	1	1	1	0	0	2004-2008
150	0	1	1	4	1	1	1	1	1	0	2004-2008
151	0	0	1	4	0	1	1	0	0	0	2004-2008
152	0	0	1	2	0	1	1	1	1	1	2004-2008
153	0	1	1	4	1	1	1	1	1	1	2004-2008
154	0	0	1	14	1	1	1	0	0	0	2004-2008
155	0	0	1	6	0	0	0	0	0	0	2004-2008
156	0	1	1	9	1	1	1	1	0	0	2004-2008
157	0	1	0		0		0	0	0	0	2004-2008
158	0	1	1	0	1	0	1	1	0	0	2004-2008
159	0	0	1	14	1	1	0	1	0	1	2004-2008
160	0	0	1	6	0	0	0	0	0	0	2004-2008
161	0	0	0	1			0				2004-2008
162	0	1	0	9			0				2004-2008